

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Dünyada ve Türkiye’de 2012 Yılı Sonu Ekonomik Görünüm

Dünya Ekonomisi

Genel

2011 yılı sonlarında küresel ekonomide gözlemlenmekte olan kırılanlıkların, Euro bölgesindeki krizin daha da derinleşmesi ve piyasa ekonomilerinin birçoğunda beklentilerin üzerinde derinlikte karşı karşıya kalınan yavaşlamanın etkisiyle derinleşmesi 2012 yılında küresel büyümenin önceki yıla göre daha da yavaşlaması sonucunu doğurmuştur. Bu olumsuz gelişmelerin arkasında, Euro bölgesindeki krizin küresel ekonomi ve güven duygusu üzerindeki yansımaları ile 2008 yılı finansal krizi ertesinde yaygın biçimde başvurulan deleveraging – kredi/öz sermaye oranının düşürülmesi – girişimlerinin beklenenden daha uzun süre devam etmesi önde gelen unsurlar olarak yer almıştır. Bunlara ek olarak daha önceleri uygulamaya konulmuş olan sıkılaştırıcı politikaların etkilerinin beklenenden daha derin biçimde hissedilmesi ve sadece uygulamaya konulacak olan mali politika değil aynı zamanda bazı OECD üyesi olmayan ülkelerin ekonomik büyüme hızlarındaki yavaşlamanın gelecekte göstereceği seyir üzerindeki belirsizlik de başta gelen diğer faktörler olarak not edilmelidir. Küresel ekonomide halen gözlemlenmekte olan bu olumsuz gelişmede rol oynayan başlıca unsurlar şu şekilde özetlenebilir;

Başta OECD üyesi ülkelerde olmak üzere iş aleminin ve tüketici kesimin güven duygusu zayıftır, Bu durum dayanıklı tüketim ve sermaye malları için talebi ve dolayısıyla ekonomik faaliyet hacmini düşürmektedir. Euro bölgesinde mali yapıyı güçlendirmek için uygulamaya konulan sıkılaştırıcı önlemler ve piyasa ekonomilerinde daha önce başvurulmuş olan parasal sıkılaştırma politikaları da ekonomik faaliyet hacmini baskılayan diğer faktörler olmuştur. Küresel efektif talepteki durgunluk ticaret hacmi üzerinde ciddi olumsuz etkide bulunmuştur. Bu durum gıda dışı emtia fiyatlarını gevşetici etkide ulunurken petrol fiyatları daha oynak bir görünüm kazanmıştır. Hane halklarının bilanço düzeltme – toplam borçluluk/gelir ve servet düzeyi oranının iyileştirilmesi – çabaları özel tüketim ve yatırım harcamalarını daraltıcı etkide bulunmaktadır.

Dünya genelinde küresel krizin etkileri halen belirgin biçimde sürmektedir. Gelişmiş ülkelerde ekonomik faaliyet hacmi, büyüme ve işsizlik oranları kriz öncesinde gözlemlenen değerlerinin altında seyretmektedir. Uluslar arası mal ve hizmet ticareti ile finansal piyasaların ulaştığı derinlik ve hacmin, başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere gelişmiş ekonomilerde yaşanan ciddi ekonomik sorunların ilişkide buldukları ülkelerde ekonomik büyüme ve istikrar alanındaki riskleri artırdığı gözlemlenmektedir. 2012 yılı bahar aylarından buyana geçen sürede küresel ekonomiye ilişkin aşağı yönlü riskler daha da ağırlaşmış bulunmaktadır. Ekonomik faaliyet hacmine ve işsizlik düzeylerine ilişkin göstergeler, 2012 yılının ilk yarısı için daha da durgunlaşmış bir ekonomik görünüme ve üçüncü çeyrek dönem için de henüz durumda kayda değer bir iyileşme olmadığı hususlarına işaret etmektedir. Euro bölgesi, ekonomik faaliyet hacminde, kamu borçlanması faiz farklarında yaşanan keskin yükselişle açıkça kendini belli eden bir finansal krizin yol açtığı ve derinleştirdiği bir yavaşlama ve daralma yaşamaktadır. A.B.D. ve İngiltere’de daha dikkati çekecek

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

biçimde olmak üzere diğer ekonomilerde de gelişmeler beklentilerin altında kalmış ve umut kırıcı olmuştur. Gelişmiş ekonomilerde yaşanan bu olumsuz durumun yansımaları ve kendilerine has sorunları yeni yükselen piyasa ekonomileri ile diğer gelişmekte olan ülkelerde de ekonomik faaliyet hacmini olumsuz etkilemiştir. Küresel ekonomik faaliyet hacminde yaşanan durgunluk, emtia fiyatları üzerinde aşağı yönlü baskı yaratmak suretiyle emtia ihracatçısı ülkelerde görünümün zayıflaması sonucunu doğurmuştur.

Euro bölgesinde yaşanan krizin beklenenin aksine giderek daha da ciddi bir görünüm kazanmasının yanı sıra, finansal kurumların içinde bulunduğu güç durum ve kredi hacmi daralmaları ile politik karar verme durumunda olan kurumların gevşek ve gecikmeli önlemlere yol açan tutumları da küresel ekonomik görünümün zayıflamasında rol oynayan başlıca faktörler olmuştur. Diğer taraftan yükselen piyasa ekonomileri ile gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümelerinde gözlemlenen yavaşlamanın önemli nedenlerinden birisi de, bu ülkelerin yakın geçmiş dönemde sergilediği sürdürülemez boyuttaki büyüme hızlarının yarattığı makroekonomik hareket alanı daralmaları ile finansal denge bozulmaları olmuştur. Buna ek olarak kamu mali yapılarının güçlendirilmesine yönelik olarak uygulamaya konulan kamu harcama kesintileri, beklentilerin üzerinde bir 'çarpan etkisi' yaratarak ulusal hasıla düzeylerinde daha büyük düşümlere yol açmışlardır.

Küresel ekonominin 2012 yılı ekonomik görünümü

Dünya ekonomisinde 2012 yılı boyunca bu güne kadar yaşanan gelişmeler aşağıdaki bölümlerde daha geniş biçimde verilmektedir.

Euro bölgesinde kriz daha da derinleşmiştir.

Hafifletilmesi ve kısa sürede geçiştirilmesi yönünde alınmış olan önlemlere rağmen kriz daha da derinleşmiş ve sorunların daha da ağırlaşmamasını sağlamak üzere yeni müdahalelerin yapılması ihtiyacı doğmuştur. Bankalar, sigorta şirketleri ve firmalar nakit varlıklarını Güneydeki sorunlu ülkelere Euro bölgesinin merkez ekonomilerine çekmişler İspanya kamu borçlanma faiz farkları rekor düzeylere yükselirken İtalyan borçlanma faiz hadleri keskin bir tırmanış göstermiştir. Güneydeki ülkelerin gerekli mali ve yapısal düzenlemeleri yapıp, yapamayacakları konusundaki endişeler ve kurumsal yapının bunları gerçekleştirip, gerçekleştiremeyeceği konusundaki kaygılar durumu daha da ağırlaştırmıştır. Bu olumsuz gelişmeler Euro bölgesinin yaşayabilirliği konusunda soru işaretleri doğmasına yol açmış ve bölge genelinde gerekli politikaların oluşturulması ve uygulamaya konulması alanında çabaları yoğunlaştırmıştır. Haziran ayı Liderler Zirvesinde 'Avrupa İstikrar Mekanizması'nın (ESM) İspanya'ya borç vermesi konusundaki yetkisi müzakere edilmiş, İspanya sorunların giderek daha da ağırlaşması üzerine bankacılık kesimine 100 milyar Euro'luk bir finansman sağlama konusunda diğer ilgili üye ülkelerle anlaşmaya varmıştır. Liderler bir bankalar birliği kurulması yolunda çalışma başlatmışlar, Avrupa Komisyonu bir ortak nezaret, denetleme mekanizması kurulması yönünde teklifte bulunmuştur. Kurulduğunda bu mekanizmanın, ESM'nin bankalardan doğrudan hisse senedi alabilmesi yolunu açabileceği üzerinde anlaşmaya varmışlardır. Buna ek olarak Avrupa Merkez Bankası (ECB) Eylül ayı başlarında ESM ile birlikte

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

gerekli makroekonomik düzenlemeler yapılması ve ön uyarı sistemi kurulması koşuluna bağlı olarak 'Doğrudan Parasal İşlemler'de bulunma konusunu mütalaa edeceğini duyurmuştur. Bu işlemler kısa vadeli kamu kağıtları alımını içerecektir.

Krizin hafifletilmesi için alınan bu önlemler piyasalarda bir ferahlama yaratmışsa da bu durum kısa sürmüş ve çevre ülkelerindeki –güney kuşağındaki- zayıflığın Almanya dahil bölgenin diğer ülkelere yayılmakta olduğu şeklindeki kaygılar derinleşmiştir.

OECD -Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü – 27 Kasım 2012 tarihinde yayınlamış olduğu Ekonomik görünüm raporunda bu yıl 0.4 oranında küçülmesi tahmininde bulunduğu Euro bölgesinin 2013 yılında da resesyona yaşayacağı öngörüsünde bulunmakta ve gerekli politika kararlarının alınmaması durumunda 'parasal birlik'in çözülebileceği uyarısında bulunmaktadır. OECD bölgede ek parasal genişletici önlemlerin alınması tavsiyesinde bulunurken, Avrupa Merkez Bankası'na faiz oranlarının 25 baz puan düşürülmesi - FED'i izler biçimde – önerisini dile getirmektedir.

A.B.D.'nde GSYH büyümesi ve istihdam durumu yeniden güç kaybetmiştir

2012 yılı başlarında beklentilerin üzerinde bir hızla büyüme sergileyen Amerikan ekonomisi daha sonraları zayıflamaya yüz tutmuştur. Yılın ikinci çeyrek döneminde büyüme hızı yıllık bazda yüzde 1.7'ye gerilemiş bunun yanı sıra istihdam ve tüketim hacimlerinde gözlemlenen gelişmeler fazla güçlü olmamıştır. Ekonominin sergilediği güçsüz görünüm Amerikan Merkez Bankası'nı (FED) üçüncü 'yüksek hacimli genişleme' (QE 3) programını uygulamaya koymaya yöneltmiştir. Seçimler öncesi halledilemeyen 'mali uçurum' ekonomi üzerinde halen kaygı verici bir unsur olma niteliğini korumaktadır. Olumlu gelişmeler olarak konut sektörünün fazla güçlü olmasına rağmen istikrar kazanması ve Euro bölgesi bankalarından kaynaklanan kredi arzı kısıtlarına rağmen hane halklarına ilişkin kredi hacminde gözlemlenen büyümenin devam ediyor olması dikkat çekmektedir.

Yükselen piyasa ekonomilerinde iç talep genişlemesi güç kaybetmeye devam etmiştir

Enflasyon riskine karşı arz –kapasite - kısıtları nedeniyle uygulamaya konulan sıkılaştırıcı politikalar, bankacılık sektöründe geri dönmeyen kredilerden dolayı oluşabilecek risklerin doğurduğu kaygılar, gelişmiş ülkeler kaynaklı dış talepteki daralma ve ekonomilerin kendilerine has sorunları, yeni yükselen piyasa ekonomilerinde ve gelişmekte olan ekonomilerde büyüme hızının 2009 yılı sonlarındaki yüzde 9 oranından son zamanlarda yüzde 5 ¼'de gerilemesi sonucunu doğurmuştur. İmalat sanayi faaliyet hacmine ilişkin göstergeler zayıflama sergilemektedir. Bu gruptaki ülkelerin 2012 yılına ilişkin büyüme hızlarında yapılan aşağı yönlü düzeltmelerin yarısından fazlasının bu ülkelerin kendi iç gelişmeleri ile ilgili olduğu görüşü hakimdir.

- Konut sektöründe oluşan balondan dolayı kredi hacminde başvurulan sıkılaştırma, kamu yatırım harcamalarının sürdürülebilir bir düzeye geri çekilmesi ve daha zayıf dış talep nedeniyle Çin'in büyüme hızında keskin bir düşüş gerçekleşmesi sonucu gelişmekte olan Asya ekonomilerinde büyüme hızı ciddi biçimde güç kaybederek 2012 yılı ilk yarısında yüzde 7.0'nin altına gerilemiştir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

- Özellikle Brezilya kaynaklı olmak üzere Latin Amerika'da da ekonomik büyüme hızı gerilemiş ve 2012 yılı ilk yarısı itibariyle yaklaşık yüzde 3.0 düzeyine düşmüştür. Bu durum enflasyon riskine karşı yakın geçmiş dönemde alına sıkılaştırıcı önlemlerin, bazı sektörlerde başvurulmuş kredi hacmi daraltıcı uygulamaların ve küresel ekonomideki olumsuz gelişmelerin etkilerini yansıtmaktadır.
- Avrupa'nı yükselen piyasa ekonomilerinin, yaşadıkları kredi hacmi yetersizliği krizinin ardından gerçekleştirdikleri güçlü büyüme Euro bölgesine yönelik ihracat hacimlerinde meydana gelen keskin daralmadan şiddetli biçimde etkilenmiş ve neredeyse durma noktasına gelmiştir. *Türkiye'de ise büyümede gözlenen yavaşlama süreci, alınan sıkılaştırıcı politikaların ve güven duygusundaki zayıflamanın ortaya çıkardığı iç talep daralmasından kaynaklanmıştır.* Mamafih 2008 yılının aksine bölgeye ilişkin genel risk algılaması artık önemli bir risk oluşturmamaktadır. Rusya'da ise bölge ülkelerinin bazıları üzerinde destekleyici etki yaratmış olan ekonomik faaliyet hacmi son zamanlarda biraz yavaşlamaya yüz tutmuştur.

Küresel ekonomide geleceğe ilişkin beklentiler yavaş ve durağan bir büyümeye işaret etmektedir.

Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından 2012 yılı Ekim ayında yayınlanmış olan 'Dünya Ekonomik Görünümü' Raporuna göre gelecek döneme bakıldığında önemli bir iyileşmenin olacağına ilişkin bir belirti görülmemektedir. Euro bölgesinde ve A.B.D.'nde alınması beklenen politika kararları üzerindeki belirsizliğin azalmasına, para politikası alanında alınmasına devam edilen genişletici nitelikteki kararlara ve mali koşulların giderek daha rahatlamasına bağlı olarak küresel ekonomik faaliyet hacminde yeniden ılımlı bir hızlanma beklenmektedir. Şirketlerin finansal olmayan bilançolarının güçlü konumu, bankaların ve hane halklarının süregelen borç yükü azaltma çabaları sermaye stokunun yeniden tesisini olanaklı kılacak, bu gelişme dayanıklı tüketim mallarına olan talebi yükseltecektir. Yükselen piyasa ekonomileri ile gelişmekte olanlarda ise para ve maliye politikalarının gevşetilmesi büyümeyi güçlendirici etkide bulunacaktır.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ**IMF Dünya Ekonomik Görünümü Projeksiyonları (% değişim)
(Ekim 2012)**

	2010	2011	2012	2013	2013*
Dünya Hasılası¹	5.1	3.8	3.3	3.6	3.5
Gelişmiş Ekonomiler	3.0	1.6	1.3	1.5	1.4
A.B.D.	2.4	1.8	2.2	2.1	2.0
Japonya	4.5	-0.8	2.2	1.2	1.2
Euro Bölgesi	2.0	1.4	-0.4	0.2	-0.2
Almanya	4.0	3.1	0.9	0.9	0.6
Fransa	1.7	1.7	0.1	0.4	0.3
İtalya	1.8	0.4	-2.3	-0.7	-1.0
Avrupa Birliği	2.1	1.6	-0.2	0.5	0.2
İngiltere	1.8	0.8	-0.4	1.1	1.0
Diğer Gelişmiş Ekonomiler ³	5.9	3.2	2.1	3.0	2.7
Yeni Sanayileşen Asya Ekonomileri	8.5	4.0	2.1	3.6	3.2
Yeni Yükselen Piyasa Ekonomileri ve Gelişmekte Olanlar	7.4	6.2	5.3	5.6	5.5
Merkezi ve Doğu Avrupa	4.6	5.3	2.0	2.6	2.4
Bağımsız Devletler Topluluğu	4.8	4.9	4.0	4.1	3.8
Rusya	4.3	4.3	3.6	3.7	3.7
Gelişmekte olan Asya ülkeleri	9.5	7.8	6.7	7.2	7.1
Çin	10.4	9.2	7.8	8.2	8.2
Hindistan	10.1	6.8	4.9	6.0	5.9
Latin Amerika ve karayipler	6.2	4.5	3.2	3.9	3.6
Brezilya	7.5	2.7	1.5	4.0	3.5
Meksika	5.6	3.9	3.8	3.5	3.5
Orta-Doğu ve Kuzey Afrika	5.0	3.3	5.3	3.6	3.4
Dünya Hasılası ² (% değişim)	4.1	2.8	2.6	2.9	2.7
Dünya Ticaret Hacmi (mal ve hizmetler)	12.6	5.8	3.2	4.5	3.8
Emtia Fiyatları (\$)					
Petrol (değişik cins ortalaması)	27.9	31.6	2.1	-1.0	-5.1
Yakıt dışı (ihracat ağırlıklı ortalama)	26.3	17.8	-9.5	-2.9	-3.0
Tüketici Fiyatları					
Gelişmiş Ekonomiler	1.5	2.7	1.9	1.6	1.6
Yük. Piyasalar ve Gelişmekte Olanlar	6.1	7.2	6.1	5.8	6.1
Libor (%) (\$ mevduatı üzerinde)	0.5	0.5	0.7	0.6	0.5

*23 Ocak 2013 tarihli IMF WEO Güncelleme Raporu tahminleri

1 Satın alma gücü paritesine göre

2 Piyasa döviz kurları bazında

3 G 7 ülkeleri ile Euro bölgesi ülkeleri hariç

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Gelişmiş ülkelerle piyasa ekonomileri ve gelişmekte olanlar hakkında yukarıda temel senaryo olarak ortaya konulan gelişmelerden birinin ya da ikisinin de gerçekleşmemesi küresel ekonomik faaliyet hacminde keskin bir daralmayı beraberinde getirecektir.

Dünya Ekonomik Görünümü Raporunda 2013 yılı için beklenen gelişmeler aşağıda ana çizgileriyle verilmektedir.

Kamu mali yapısının güçlendirilmesi alanındaki çalışmalar bazı ülkelerde ikinci plana atılırken diğer bazılarında sürdürülecektir. Gelişmiş ülkelerde yapısal bütçe dengesine göre 2011 ve 2012 yıllarında GSYH'nın yüzde ¼'ü oranında gerçekleştirilmiş olan sıkılaştırmanın 2013 yılında yüzde 1.0 oranına yükselmesi beklenmektedir. Euro bölgesinde gerekli sıkılaştırmanın zaten büyük bir bölümü gerçekleştirilmiş olduğu cihetle bu süreç daha zayıf bir biçimde sürdürülecektir. A.B.D.'nde vergi indirimlerinin sona erecek olması, otomatik harcama kısıntılarının devreye girmesi ve mali uçurum nedeniyle 2013 yılı bütçesi belirsizlik arz etmektedir. Piyasa ekonomilerinde ve gelişmekte olanlarda 2012 ve 2013 yılları için mali politikada belirgin bir değişiklik beklenmemektedir.

Başta A.B.D., Euro bölgesi ve İngiltere olmak üzere gelişmiş ekonomiler genelinde para politikalarının gevşetilmesi süreci devam etmektedir. Piyasa ekonomileri ile gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda ekonomik faaliyet hacminde yaşanan durgunluk ve enflasyondaki gerileme nedeniyle para politikalarının gevşetilmesine yönelik çeşitli önlemler devreye sokulmuştur.

2012 yılı yazında piyasalarda gözlenen olumlu hareketlenmeye rağmen finansal kesimin risklere karşı duyarlılığı bahar aylarına göre artmıştır ve küresel finansal sisteme olan güven duygusu halen istisnai biçimde kırılğan konumda bulunmaktadır. Gelişmiş ekonomilerde kredi hacmi gelişmeleri durgun bir görünüm arz etmekte olup, Euro bölgesinin güney ülkelerinde kredi hacmi sert bir daralma ve kredi faiz farkları önemli bir tırmanma göstermiştir. Yükselen risk algılaması piyasa ekonomilerine yönelik sermaye akımlarını daraltıcı bir etki doğurmuştur. Önümüzdeki dönemde finansal koşulların kırılğan durumunu muhafaza etmesi beklenmektedir.

Temel makroekonomik göstergeler yakın gelecekte küresel faaliyet hacminde keskin bir iyileşme olacağı konusunda bir işaret vermemektedir.

Ekonomik faaliyet hacmine ilişkin devrevi –cyclical - göstergeler gelişmiş ülkelerde atıl kapasiteye işaret ederken piyasa ekonomilerinin bir çoğunda kapasite yetersizlikleri söz konusu olacaktır. Dünya Ekonomik Görünümü Raporu çalışmalarında elde edilen veriler gelişmiş ekonomilerde geniş hasıla açıkları bulunduğunu göstermektedir. Hasıla açıkları 2012 yılı için GSYH'ya oran olarak Euro bölgesi ve Japonya için tahmin edilen yüzde 2 ½ ile A.B.D. için beklenen yüzde 4.0 arasında değişmektedir. Bu açıklar kamu maliyesi alanındaki sıkışıklık ve bütçe açığını düşürmeye yönelik politikalar ile tutarlılık sergilemektedir. Buna karşılık krizden fazlaca etkilenmemiş olan çoğu yükselen piyasa ekonomisi ile gelişmekte olanlarda kapasite kullanımı kriz öncesi döneme göre daha yüksek düzeyde seyretmeye devam etmektedir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Gelişmiş ülkeler, yükselen piyasa ekonomileri ve gelişmekte olan ekonomilerde gözlenen gelişmeler birbirinden çok farklı olmakla beraber dünyada 2012-2013 yıllarında işsizlik haddinin fazla değişmeyerek yüzde 6 ¼ oranında seyretmesi beklenmektedir. Yükselen piyasa ekonomilerinde ortalama olarak işsizlik haddi 2008 yılı krizi öncesi değerlerinin altına düşmüşse de gelişmiş ekonomilerde kriz öncesine göre yükselmiş olup, 2012-2013 yıllarında önemli bir düşme göstermesi beklenmemektedir.

Küresel faaliyet hacmindeki yavaşlama ve gelişmiş ülkelerde gözlenen hacimli atıl kapasite genelde enflasyon haddinin gerilediği hususuna işaret etmektedir. Düşük emtia fiyatları gelişmiş ekonomilerde 2011 yılı sonlarında yüzde 3.0 olan enflasyon oranının Temmuz 2012'de yüzde 1 ½'ye düşmesini sağlamıştır. Çekirdek enflasyon yüzde 1 ½ dolayında sabit bir biçimde seyretmektedir. Yükselen piyasa ekonomileri ile gelişmekte olanlarda enflasyon haddi ortalama 2 puanlık bir düşüşle yüzde 5 ½'nin hafifçe altına gerilemiştir. Daha ölçülü olmakla beraber çekirdek enflasyon haddi de gerilemiştir.

Küresel makroekonomik görünüm daha belirsiz hale gelmiş ve küresel ekonomide ciddi boyutlu bir yavaşlama yaşanması riski alarm verici bir boyuta yükselmiştir. WEO 2012 ve 2013 yılları için küresel büyüme oranlarını, Nisan 2012'ye göre biraz aşağı çekerek, yüzde 3.3 ve yüzde 3.6 olarak tahmin etmektedir. Gelişmiş ekonomilerde resesyona ve yükselen piyasa ekonomileri ile gelişmekte olanlarda ciddi bir yavaşlamaya tekabül edecek şekilde küresel büyüme hızının 2013 yılında yüzde 2.0'nin altına düşme olasılığı yüzde 17 olarak belirlenmiştir.

Raporda OECD üyesi ülkeler genelinde 2000-2009 döneminde ortalama yıllık yüzde 1.7 oranında reel anlamda büyüyen GSYH'nın 2010 yılında, gelişmiş ülkeler ortalaması dikkate alındığında oldukça yüksek bir oranda, yüzde 3.0 oranında büyüdüğü, özellikle Euro bölgesindeki krizin yansısıyla 2011 yılından başlayarak keskin bir yavaşlama sürecine girdiği belirtilmektedir. OECD'ye göre bölge genelinde 2011 yılında 1.8 olarak gerçekleşmesi beklenen hasıla büyüme oranının, daha da yavaşlayarak 2012 ve 2013 yıllarında yüzde 1.4'e gerilemesi ve toparlanmanın ancak 2014 yılından itibaren olanaklı hale geleceği öngörüsünde bulunmaktadır.

OECD Ekonomik Görünüm Projeksiyonları (OECD Bölgesi)

	2000-2009	2010	2011	2012	2013	2014
Reel GSYH Büyümesi (% değişim)	1.7	3.0	1.8	1.4	1.4	2.3
Hasıla Açığı (Potans. GSYH'nın %'si)	0.8	-2.7	-2.5	-2.9	-3.3	-2.9
İşsizlik Haddi (İşgücünün %'si)	6.5	8.3	8.0	8.0	8.2	8.0
Enflasyon (Tüketici)	2.5	1.9	2.6	2.1	1.7	1.9
Mali Denge (GSYH'nın %'si)	-2.8	-7.7	-6.5	-5.5	-4.6	-3.6
Dünya Reel Ticaret Hacmi (% artış)	4.9	12.8	6.0	2.8	4.7	6.8
Dünya Reel GSYH'sı (% artış)	3.3	4.9	3.7	2.9	3.4	4.2

Kasım ayında yayınlanmış olan OECD Ekonomik Görünüm raporunda bölge genelinde ekonomik büyümenin 2011 yılında keskin bir yavaşlama süreci içersine girmiş olduğu ve bu durgunluğun yukarıda verilen Tablodan izlenebileceği gibi uzunca bir süre etkisini sürdüreceği tahmininde bulunmaktadır.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Dünya ekonomisinde Son gelişmeler ve 2013 Yılı

Amerikan Merkez Bankası (FED) Aralık ayı ortasında üçüncü hacimli parasal gevşetme politikasını devreye sokmuştur. Yapılan açıklama ile FED ilk kez faiz hadleri ile işsizlik oranı arasında doğrudan bağ kuracağını ve işsizlik haddi yüzde 6.5'in altına düşünceye kadar, enflasyon beklentisinin yüzde 2.5'in üzerine çıkmaması koşuluyla, faiz haddini sıfıra yakın düzeyde sürdüreceğini açıklamıştır –Kasım ayı itibariyle işsizlik oranı yüzde 7.7'dir -. Aynı politika demeti kapsamında üçüncü hacimli gevşetme paketi ile FED, daha önce taahhüt etmiş olduğu aylık 45 milyar Dolar tutarındaki konut ipotegine dayalı (mortgage based) menkul kıymet alımlarına ek olarak aylık 40 milyar Dolar tutarında hazine menkul kıymeti alacağını beyan etmiştir. Toplam aylık 85 milyar Dolar tutarındaki bu parasal genişleme işgücü piyasasında esaslı bir iyileşme sağlanıncaya kadar devam ettirilecektir. Bu yeni parasal önlem paketi ile hane halkı ve iş aleminin güven duygusunun pekiştirilmesi ve hane halkı harcamalarının özendirilmesi amaçlanmaktadır. Merkez bankacılığında ilk kez açıkça deklare edilen bu politika ile faiz hadleri doğrudan ekonominin içinde bulunduğu duruma bağlı kılınmaktadır.

Aralık ayının son iki gününde varılan siyasi uzlaşma ile "mali uçurum" tehlikesi kısmen giderilmiş ve kısmen ertelenmiştir. Varılan anlaşma sonuca yapılan yasal düzenleme ile aksi halde 1 Ocak tarihinde geçerli olacak şekilde devreye girecek ve ekonomi üzerinde ciddi yavaşlatıcı etkide bulunacak olan vergi artırımları, nüfusun çok zengin kesimini etkileyen bölümü haricinde kaldırılmıştır. Yıllık geliri 400 000 Dolara kadar olan kişiler ile 450 000 Dolara kadar olan aileler vergi artışlarının dışında tutulmuştur. Bu şekilde GSYH üzerinde yüzde 5 oranında daraltıcı etkide bulunacağı tahmin edilen "mali uçurum"un olumsuz etkisi yaklaşık yüzde 1'e düşürülmüştür. Ancak devreye girecek olan otomatik harcama kesintileri ancak iki ay süreyle ertelenmiş olup, yeniden üzerinde anlaşmaya varılması ve 'borçlanma tavanı'nın yükseltilmesi gerekecektir. Diğer taraftan sürdürülemez boyuttaki emekli maaşları ve sağlık sigortası harcamaları, 1 trilyon Dolara ulaşan vergi indirim ve istisnalarını içeren 'vergi sistemi' ile büyük boyuttaki yapısal bütçe açığının daraltılması sorunlarının çözüme kavuşturulması başta gelen sorunlar olarak gündemde yerlerini muhafaza etmektedirler.

Euro Bölgesinde güney kuşağındaki üye ülkelerde yüksek kamu borçluluk oranları ve kamu kağıtlarını tutan bankacılık kesiminin bozulan bilançoları nedeniyle yaşanan ve 2012 yılı ortalarında 'para birliği'nin sürdürülebilirliği konusunda kaygı duyulmasına yol açacak boyuta ulaşan finansal krizin atlatılması alanında bu yılın başlarında olumlu gelişmeler olduğu gözlemlenmiştir. 10 Ocak 2013 tarihinde 10 yıl vadeli İspanyol kamu bonolarının faiz hadleri son bir yıllık dönemde ilk kez yüzde 5'in altına düşmüştür. Bu faiz haddi geçen Temmuz ayında krizin zirve yaptığı dönemde İspanya hükümetinin borçlanabildiği faiz haddinin 2.5 puan altında bulunmaktadır. İtalya'da da benzer bir olumlu gelişme gözlemlenmektedir. İtalyan 10 yıllık kamu borç kağıtları faiz haddi yüzde 4'e gerilemiş olup, bu rakam yine krizin tavan yaptığı dönemde kamu borçlanma maliyetinin yükseldiği üst haddin yaklaşık 2.5 puan altındadır. Kamu borçlanma faizlerindeki gerileme borç stokunun sürdürülebilirliğini ve ekonomik büyümeyi olumlu biçimde etkileyecektir. Diğer taraftan finansal piyasalarda gözlemlenen bu iyileşme bankacılık kesimini de olumlu etkilemiş ve bankaların AMB kaynaklarına olan bağımlılığını bir ölçüde azaltmıştır. Euro Bölgesi ile 27 üyeli Birlik'te kamu borcunun GSYH'ya olan oranı sırasıyla yüzde 90.0 ve yüzde 85.1 oranında istikrar kazanmıştır. Ancak Euro Bölgesi ile Birliğin tümü genelinde reel sektörde süregelen durgunluk ve daralma

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

halen etkisini sürdürmektedir. Kasım 2012 ayında gerek Euro bölgesi gerek 27 üyeli AB'nde sınai üretim hacmi bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 0.3 oranında daha düşük gerçekleşmişken, Kasım ayları sonu itibariyle son 12 aylık döneme ilişkin sınai üretim hacmi 2012 yılında bir önceki yıla göre Euro bölgesinde yüzde 3.7 ve Birlik genelinde de yüzde 3.3 oranında daralma göstermiştir. Ekim 2012 ayında önceki yılın aynı ayına göre sınai üretim düşüşü sırasıyla yüzde 1.9 ve yüzde 0.8 olmuştur.

Uluslar arası Para Fonu IMF 23 Ocak 2013 tarihinde Dünya Ekonomik Görünümü raporunun güncellemesini yayınlamış ve yukarıda verilen ilgili Tablodan görüleceği üzere 2013 yılı büyüme tahminini dünya geneli ve belli başlı ekonomik bölgelerin hemen tümü için 0.1 puan düşürmüştür.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Türkiye Ekonomisi

Genel

2008 yılı Ağustos ayında Lehman Brothers yatırım bankasının iflas etmesiyle patlak veren küresel finansal kriz ve ertesinde küresel reel ekonomide yaşanan ve başta Euro Bölgesi ekonomileri olmak üzere önemli dış ticaret ortaklarımızda devreye giren ekonomik küçülme süreci, artan işsizlik düzeyleri, keskin bir düşüş sergileyen varlık fiyatlarının servet etkisi ve hane halkları ile iş aleminin beklentilerindeki bozulmalar, farklılıklar göstermekle beraber, hemen tüm ülkelerde tüketim ve yatırım taleplerinde ciddi boyutta bir daralmayı beraberinde getirmiştir. Daralan dış talebe bağlı olarak ülkemiz ihracatında keskin bir düşüş yaşanmış diğer taraftan dış finansman olanaklarında meydana gelen daralma, bankalar ve şirketlerin net dış borç ödeyicisi durumuna gelmeleri ve geleceğe ilişkin beklentilerdeki bozulma nedeniyle 2009 yılında tüketim ve yatırım talebinde ciddi boyutta daralma gözlenmiştir. Bu olumsuz konjonktür ülkemiz ekonomik faaliyet hacminde 2008 yılının son çeyreği ile başlayan ve dört dönem boyunca devam eden keskin bir küçülmeyi beraberinde getirmiştir. Küresel düzeyde toparlanma belirtilerinin ortaya çıkması ile birlikte yurtiçi talebi ve üretimi artırmaya yönelik olarak Hükümetçe alınan önlemlerin de katkısıyla, yüzde 14.7 oranında rekor düzeyde bir küçülmenin yaşandığı 2009 yılı ilk çeyrek döneminin ardından ekonomide görece iyileşme belirtileri ortaya çıkmış ve yılın son çeyrek döneminde yeniden büyüme süreci içersine girilmiştir. Belirsizliklerin azalması, tüketici güven duygusunun pekişmesi ve kredi koşullarının iyileşmesi tüketim ve yatırım kararlarını olumlu biçimde etkileyerek yurtiçi talebi artırmıştır. 2009 yılının ilk yarısında yüzde 11.1 oranında küçülen ekonomi 2010 yılının ilk yarısında yüzde 11.0 oranında büyüme kaydetmiştir. Ekonomi yılın üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemlerinde de sırasıyla yüzde 5.3 ve 9.2 oranlarında büyüme göstererek bu eğilimini sürdürmüş ve yılın tamamı itibariyle GSYH'daki büyüme önceki yıla göre yüzde 9.0 oranında gerçekleşmiştir.

Küresel kriz ertesinde ekonomik toparlanma ile birlikte 2009 yılının son çeyrek döneminde başlayan ve 2010 yılı boyunca gözlemlenen hızlı büyüme dalgalanmalar göstermekle beraber 2011 yılının ilk üç çeyrek döneminde de yaklaşık aynı hızı koruyarak sürmüştür. İç dış talep ayrışmasının ve GSYH'nın yüzde 10'una tırmanan cari açığın makroekonomik istikrar üzerinde yarattığı ciddi riskin azaltılması amacıyla talebin frenlenmesi ve bu şekilde ekonominin soğutulması amacıyla alınan önlemlerin katkısıyla 2011 yılı son çeyreğinde ekonomik büyümede gözlemlenmeye başlanan yavaşlama dört dönem boyunca kesintisiz biçimde devam etmiştir. Bu yavaşlama sürecinde 2012 yılı üçüncü üç aylık dönemde büyüme hızı yüzde 1.6'ya kadar gerilerken, yılın ilk dokuz aylık dönemi itibariyle yüzde 2.6 olarak gerçekleşmiştir.

Gerçekleştirilen reformların ve uygulamaya konulmuş olan makroekonomik politika önlemlerinin desteğiyle ve uluslar arası piyasalardaki likidite bolluğunun katkısıyla küresel krizi görece olarak daha hafif atlatan Türkiye ekonomisi 2009 yılının son çeyrek döneminde başlayan sekiz üç aylık dönem boyunca potansiyel büyüme hızının üstünde dikkat çekici bir hızla büyüme göstermiştir. Ancak ekonomik büyüme giderek daha etkili bir biçimde, iç tüketim ve yatırım talebi ve bu parametrelerin şekillendirdiği ithalat hacmi ile beslenen bir yapı kazanmıştır. Bu süreci, düşük faiz hadleri ve kısa vadeli sermaye girişleri ile birlikte Türk Lirasındaki değer kazanımını yansıtan bir güçlü kredi hacmi genişlemesi desteklemiştir. Cari işlemler hesabı açığında önemli bir kırılma kaynağı olabilecek boyutta hızlı bir genişleme olmuştur. 2011

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

yılı genelinde cari açık/GSYH oranı yüzde 10.0'a tırmanmıştır. Dış borçlanma ve varlık satışıyla finanse edilen tüketim ve yatırım talebi ekonomide kırılganlığı artırmıştır. Yabancı sermaye girişleri esas itibariyle ekonomik kırılganlığa yol açan kısa vadeli kredilerden oluşmuş ve bu nitelikteki borçlanma hızlı bir tırmanma sergilemiştir. Bu dış fon akımları bankalara yönlendiği cihetle dış finansman teminindeki bir daralma doğrudan kredi hacmini baskılayıcı bir etki yaratacak nitelik kazanmıştır. Bankacılık kesimi dışındaki özel sektörün döviz tabanlı yükümlülükleri önemli ölçüde yükselmiş olup, bu kesimin TL.'ndeki bir değer kaybına olan duyarlılığını çok artırmıştır. Kasım 2012 ayı sonu itibariyle özel sektörün dış borcu 31.7 milyar Dolar bölümü kısa vadeli olmak üzere 165.5 milyar Dolara tırmanmış bulunmaktadır. Kamu kesimi mali yapısındaki iyileşme süreci 2011 yılında da devam etmiş ve kamu borç stoku/GSYH oranı düşmeye devam etmiştir. Mali durumdaki bu iyileşmede hızlı ekonomik büyüme alınan vergi borcu yeniden yapılandırma kararları, hızlı bir büyüme gösteren ithalat hacmi de önemli rol oynamıştır. Ancak kamu kesimi mali yapısında önceki yıl sonuna kadar gözlenen iyileşme sürecinde 2012 yılında görece bir bozulma meydana gelmiş ve bütçe açığı reel anlamda yüzde 48.7 oranında büyürken, faiz dışı fazlada da nominal yüzde 19.7 oranında daralma gözlenmiştir.

2009 yılı son çeyrek döneminden başlayarak ekonomik faaliyet hacminde gözlenen canlanma ve hasıla artışı etkisini tedrici bir biçimde istihdam hacmi üzerinde de göstermiştir. Ekim 2009—Ekim 2010 döneminde toplam işgücü sayısında 554 bin kişilik bir artış olmasına rağmen, istihdam hacminde 953 bin kişilik bir genişleme meydana gelmesi suretiyle toplam işsiz sayısı anılan dönemde 398 bin kişilik azalma meydana gelmiştir. Ekonomik toparlanmanın ivme kazanan bir şekilde devam etmesi, işsizlik haddindeki düşüşün hızlanarak sürmesini sağlamıştır. 2012 yılı Ocak ayı itibariyle mevsim etkilerinden arındırılmış olarak 2 milyon 413 bine kadar gerileyen işsiz sayısı daha sonraki aylarda işgücü sayısındaki artışın da etkisiyle ılımlı bir yükselme sergilemiş ve Ekim ayı itibariyle 2 milyon 585 bin kişi olmuştur. Ekim dönemleri itibariyle son dört yıldaki işsizlik oranları yüzde 13.0, yüzde 11.2, yüzde 9.1 ve yüzde 9.1 olmuştur. 2011 ve 2012 yılları Ekim ayları itibariyle, '15 ve daha yukarı yaştaki nüfus' sayısında 1 milyon 72 bin kişi, işgücünde 1 milyon 112 bin kişi artış olmuş, istihdam edilenlerin sayısında ise bu artışlara yakın, 1 milyon 23 bin kişilik yükselme gerçekleşmiştir.

2012 yılında bir ölçüde yavaşlamakla beraber son üç yıllık dönemde gerçekleşen hızlı ekonomik büyüme doğal olarak gücünü sanayi sektörünün canlılığı ile pekiştirmiştir. Toplam sanayi üretim endeksi 2012 yılı Kasım ayında 2011 yılı Kasım ayına göre yüzde 11.3 oranında artış göstermiş olup, son bir yıllık dönemde alt sektörler itibariyle artış, imalat sanayinde yüzde 13.3, madencilik taşocakçılığında yüzde 7.5 olurken, enerji sektöründe yüzde 0.2 oranında düşüş kaydedilmiştir. Kasım 2012 ayı itibariyle son bir yıllık dönemde takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretim endeksi artış oranı toplam sanayide yüzde 3.1 olurken, imalat sanayinde yüzde 4.2 olarak gerçekleşmiş buna karşılık arındırılmış endeks değerinde madencilik taşocakçılığında yüzde 0.1 ve enerji sektöründe de yüzde 0.2 oranında cüzi düşüşler gözlenmiştir.

Genelde küresel düzeyde yaşanan gelişmelere paralel olarak enerji ve temel emtia fiyatlarındaki düşmenin ve toplam talepteki daralmanın bir sonucu olarak ülkemizde kriz sonrasında enflasyon haddinde ciddi bir yavaşlama meydana gelmiş ve bu eğilim 2009 yılı boyunca sürmüştür. İç talepteki belirgin canlanma, TL.'nin değerli konumunu sürdürmesi, mevsim koşulları ve uluslararası piyasalarda petrol ve emtia fiyatlarının sergilediği tırmanma eğilimi 2010 yılında TÜFE ve ÜFE oranlarındaki gelişmelerde rol oynayan

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

başlıca unsurlar olmuştur. Önceki yılın aynı ayına göre Aralık 2010 ayında TÜFE artışı yüzde 6.4, ÜFE artışı ise yüzde 8.87 olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılında enflasyon ilk aylarda hızlı bir düşüş sergileyerek yıllık bazda yüzde 3.99'a kadar (Mart ayı) düştükten sonra yılın ikinci çeyrek döneminden başlayarak, döviz kurlarındaki hareketliliğin de katkısıyla, hızlı bir tırmanma süreci içersine girmiştir. 2011 yılında tüketici fiyatları endeksi yüzde 10.45 oranında, üretici fiyatları endeksi ise daha yüksek hızla yüzde 13.33 oranında artış sergilemiştir. 2012 yılı ilk dört aylık döneminde yüksek düzeyde seyreden TÜFE daha sonra belirgin bir düşüş eğilimi içersine girmiş ve bu eğilim yıl sonuna kadar devam etmiştir. 2012 yılında tüketici fiyatları endeksi yüzde 6.16 oranında hedeflenen düzeyin yaklaşık 1 puan üzerinde gerçekleşmiş, üretici fiyatları endeksi ise çok keskin bir düşüş sergileyerek sadece yüzde 2.45 oranında bir artış göstermiştir.

Ekonomik toparlanma süreci, gelirlerdeki ve güven duygusundaki iyileşmenin yol açtığı tüketim artışı, ithalat hacmindeki hızlı genişleme ve ısrarlı biçimde sürdürülen bütçe disiplini ile faiz hadlerinde gerçekleşen belirgin gerileme 2010 ve 2011 yılları merkezi yönetim bütçe uygulama sonuçlarını belirleyen temel faktörler olmuş ve bu alanda not edilmesi gereken iyileşmeler gözlenmiştir. Ancak 2012 yılında büyüme hızının yavaşlaması ekonomik faaliyet hacmindeki durgun seyir, tüketim harcamalarında gözlemlenen durgunluk ve daralma ile ithalat hacminde gözlemlenen yavaşlama merkezi yönetim bütçe uygulama sonuçlarını olumsuz biçimde etkilemiş, önceki yıla göre bütçe açığı büyürken, faiz dışı fazlada belirgin daralma gözlenmiştir.

Merkezi yönetim bütçesi 2012 yılında 28.8 milyar TL. tutarında açık verirken, faiz dışı fazla önceki yıla ilişkin 24.4 milyar TL'ndan 19.6 milyar TL. düzeyine gerilemiştir. Bütçe uygulama sonuçlarında gözlenen bozulma kamu kesimi borçlanma gereksinimini artırmıştır. Ancak 2012 yılında merkezi yönetim toplam borç stoku Kasım ayı sonu itibariyle önceki yıl sonuna göre 12.6 milyar TL. artarak 530.9 milyar TL.'na çıkarken, kamu kesimi net borç stoku üçüncü üç aylık dönem sonu itibariyle 38.5 milyar TL. tutarında önemli bir azalmayla 251.6 milyar TL. düzeyine gerilemiştir. Bu alanda olumlu bir gelişme de kamu borçlanma faiz düzeyinde gözlenmiştir. Enflasyon haddindeki düşüş, likiditenin arttırılması, Merkez Bankasınınca 2008 yılı sonbaharından itibaren politika faiz hadlerinin kararlı ve ciddi biçimde düşürülmesi ve bunun piyasa faiz hadlerine yansımaları ile risk algılamalarındaki iyileşme son üç yıllık dönemde Hazinesin borçlanma maliyetlerinin keskin biçimde düşürülebilmesine olanak vermiştir. 2008 yılı Aralık ayında yüzde 18.6, 2009 yılı Aralık ayında yüzde 9.0 olan TL. cinsi iç borçlanmanın ağırlıklı ortalama faiz düzeyi, Aralık 2010 ayında yüzde 7.7'ye gerilemiştir. Yılın ilk on ayı itibariyle yaklaşık önceki yılın aynı ayları düzeyinde seyreden ortalama faiz haddi Kasım 2011 ayında keskin bir yükselme göstermiş ve yüzde 10.6'ya çıkmış Ocak 2012 ayına kadar yüksek düzeyini koruyan borçlanma maliyeti Şubat ayıyla birlikte yıl sonuna kadar devam eden kararlı bir gerileme süreci içine girmiştir. 2009 yılı Aralık ayında yüzde 18.6 olan yıllık ortalama bileşik faiz haddi 2010 yılı Aralık ayında yüzde 8.1'e gerilemiştir. 2011 yılı sonu itibariyle yüzde 8.7 olarak gerçekleşen iç borçlanma ağırlıklı ortalama maliyeti Kasım 2012 ayı itibariyle yüzde 8.8 olarak hesap edilmiştir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Dış ticaret ve ödemeler dengesi alanlarında 2010 ve 2011 yılında gözlemlenen gelişmeler makro ekonomik istikrar ve büyümenin kalitesi açısından olumsuz ve ekonomik kırılganlığı arttırıcı nitelikte bir görünüm ortaya koymuştur. Başta Euro Bölgesi ekonomileri olmak üzere belli başlı ticaret ortaklarımızda ekonomik toparlanmanın yavaş seyretmesi ve bilahare tekrar bozularak resesyona meyletmesi, TL.'nin yıl içinde giderek hızlanan biçimde değer kaybına rağmen dış talebi olumsuz yönde etkilemiştir. Buna mukabil değerli konumunu muhafaza eden TL.'nin ithal mallarını ve girdilerini görece olarak ucuz ve çekici hale getirmesi, petrol ve emtia fiyatlarının biraz durulmakla beraber yüksek seviyelerini koruması ayrıca canlı seyreden tüketim ve yatırım talebi, ithalatın çok süratli bir biçimde genişlemesi sonucunu doğurmuştur. İç ve dış talebin ciddi biçimde ayrışması yüksek cari açığın ekonomik istikrar açısından ihmal edilemeyecek bir risk oluşturması ve dış yükümlülüklerdeki hızlı tırmanma iç talebin ve dolayısıyla ithal talebinin baskılanması ve ekonominin soğutulması önlemlerini gündeme getirmiştir. Kredi maliyetlerinin yükseltilmesi ve kredi hacmi genişleme hızının düşürülmesi bu şekilde büyüme hızının sürdürülebilir bir düzeye getirilmesi ile büyümeye dış talebin daha etkili destek olması amacıyla alınan önlemler büyüme hızının 2011 yılı son çeyrek döneminden itibaren yavaşlamasına yol açmıştır. 2012 yılında önemli ticaret ortağımız Euro Bölgesinde yaşanan resesyona rağmen ihracat hacminde not edilmesi gereken bir genişleme sağlanmış buna karşılık durgunlaşan ve daralan tüketim ve yatırım talebinin etkisiyle ithalat hacmi önceki yıl düzeyinde seyretmiştir. 2012 yılı Ocak-Kasım döneminde, önceki yılın aynı dönemine göre ihracat hacmi 14.3 oranında artarak 140 milyar Dolar olarak gerçekleşirken, ithalat hacmi yüzde 1.6 oranında daralma ile 216.8 milyar Dolar düzeyinde kalmıştır.

Dış ticaret dengesindeki bu radikal bozulma doğrudan 2012 yılı cari işlemler hesabına yansımış ve yılın ilk onbir aylık döneminde cari işlemler hesabı açığı önceki yılın aynı dönemine göre 25.1 milyar Dolar tutarında azalma ile 45.2 milyar Dolara gerilemiştir.

Küresel kriz ertesinde yeni yükselen piyasa ekonomilerinin bir kaçı hariç diğer ülkelerden olumlu biçimde ayrılarak hızlı bir büyüme gerçekleştiren ülkemizde gayrisafi yurtiçi hasıla büyümesi, istihdam hacmi, sanayi üretimi ve kamu maliyesi alanında gözlemlenen ve yukarıda sıralanan bu olumlu gelişmelere makroekonomik denge ve sürdürülebilirlik açılarından bakıldığında, ekonomik gidişatın ciddi boyutta kırılganlık riski ve uzun vadeli büyüme ve refah artışı alanlarında dikkate alınması gereken önemli kaygı unsurları taşıdığı görülecektir. Zira iç tasarruf hacmi yetersizdir. Büyüme dış tasarruflarla desteklenen iç talep genişlemesine bağlı olarak seyretmiştir. İç taleple dış talep arasında giderek önem kazanan ve 2011 yılı sonlarına kadar önemini koruyan ancak alınan önlemlerle 2012 yılında hafiflemeye yüz tutan bir ayrışma gözlemlenmektedir. Türk Lirasının değerli konumunu sürdürmesini ve bu şekilde enflasyon haddinin baskı altında tutulmasını ön planda gözetilen mevcut döviz fiyatlandırması, tüketim talebini ve ithalatı artırmakta buna karşılık üretimin ve istihdamın yurtdışına kaydırılmasını özendirilmektedir. Önemli boyuttaki dış ticaret ve cari işlemler hesabı açıkları doğrudan yatırımlarla değil, kısa vadeli borçlanma ve varlık satışıyla finanse edilmektedir. Bu durum gelecekte sağlanabilecek sürdürülebilir ulusal refah ve istihdam hacmi artışı açısından olumsuz bir görünüm ortaya koymaktadır. Kamu maliyesindeki düzelme ise kayıtdışılığın azaltılması ve beyannameye tabi gelir vergisi tahsilatı artışından değil, önemli ölçüde tüketim ve ithalat artışının getirdiği KDV ve ÖTV tahsilatı artışlarından kaynaklanmakta olup, bu durum 2012 yılında gözlemlenen gelişmelerle daha belirgin bir görünüm kazanmıştır.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Genel Makroekonomik Denge

Ülkemizde tasarruf eğilimi düşüktür ve toplam tasarruflar, ekonomik büyüme için gerekli olan yatırım hacminin finansmanını karşılamamaktadır. 2011 yılında toplam yurtiçi hasılanın yüzde 71.2'si yerleşik hane halklarınca, yüzde 13.9'u ise kamu kesimi tarafından tüketim amaçlı olarak talep edilmiştir. İç dış talep arasındaki ayrışmanın daraltılması ve büyümenin dış talep destekli olarak sürdürülebilmesi amacıyla alınan makroekonomik önlemlerin katkısıyla 2011 yılı son çeyrek döneminden itibaren özel tüketim talebinde yavaşlama ve sonrasında daralma yaşanmış ve 2012 yılının ilk dokuz aylık dönemi itibariyle yerleşik hane halklarının toplam tüketim harcamalarının GSYH içindeki payı yüzde 69.1'e gerilemiştir. Bu dönemde kamu tüketim harcamalarının payı yaklaşık aynı düzeyini korumuş ve toplam tüketim harcamaları/GSYH oranı 2012 yılı ilk üç çeyreklik dönem itibariyle yüzde 82.9 olmuştur.

Görüldüğü gibi ülkemizde tasarruf eğilimi yetersizdir ve toplam tasarruflar, ekonomik büyüme için gerekli olan yatırım hacminin finansmanını karşılamamaktadır. Bu nedenle ekonomik büyüme önemli tutarda dış kaynak girişine bağlı bulunmaktadır. Kamu kesimi bugüne kadar uzanan uzun bir dönemde sürekli biçimde borçlanma gereksinimi duymuştur. Bu durum finansman kaynaklarının kamu kesimince kullanılmasını zorunlu kılarak, reel faiz hadlerinin 2009 yılı son çeyrek dönemine kadar olan çok uzun bir dönem boyunca yüksek düzeylerde seyretmesine ve özel kesimin yatırım heves ve olanaklarının kısıtlanmasına neden olmuştur. - 2002 yılı sonlarında yüzde 39.0'a kadar çıkan reel faiz hadleri 2005 yılı ortalarından 2006 yılı başına kadar olan dönem dışında sürekli yüzde 10.0 oranının üstünde seyretmiştir.

2001 yılı ekonomik krizini izleyen dönemde ise özellikle 2003 yılından başlayarak ülkemizde 'aşırı değerli TL' politikası izlenmiştir. Aşırı değerli Türk Lirası enflasyon oranını baskılayıcı bir işlev görürken, yüksek reel faizler yabancı sermaye girişini özendirmiştir. Dış sermaye akışı tüketim ve yatırım harcamalarının finansmanına önemli katkı sağlarken görece olarak yüksek büyüme hızlarının tutturulabilmesine olanak vermiştir. Türk Lirası'nın değer kazanımı süreci ithal malları için satın alma gücü artışı sağlayarak özel kesimin tüketim eğilimini kamçulamış, yatırım mallarını görece olarak daha ucuz hale getirmiştir. Diğer taraftan küresel likidite bolluğunun olanaklı kıldığı düşük faiz hadleri yatırım harcamalarını canlandırmış ve sonuçta sözü edilen dönemde Türkiye'nin, özel kesim ve kamu sektörünün birlikte verdiği önemli boyuttaki tasarruf açığını gösteren cari işlemler hesabı açığı 2007 yılı itibariyle GSYH'nın yüzde 5.7'sine ulaşmış, 2008 yılında ise yüzde 5.6 olarak gerçekleşmiştir. Ekonominin yüzde 4.7 oranında küçüldüğü 2009 yılında gerileyerek yüzde 1.1'e düşen cari açık 2010 yılında tekrar hızlı bir genişleme göstermiş ve yüzde 5.5 olarak gerçekleşmiştir. Dış borçlanma ve yabancılara varlık satışı ile finanse edilen canlı tüketim ve yatırım harcamaları 2011 yılında hızlı bir büyümeyi beraberinde getirirken Net mal ve hizmet ihracatı (cari işlemler hesabı) açığı hızlanarak büyümüş ve yılın tamamı itibariyle yüzde 10.0'a tırmanmıştır.

Bu boyuttaki cari işlemler hesabı açığının makro ekonomik istikrarın sürdürülebilmesi açısından ihmal edilemeyecek bir risk oluşturması ekonominin soğutulması ile iç talebin baskılanması ve büyümenin dış talep yoluyla desteklenmesi zorunluluğunu gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda kredi hacmi artışının yavaşlatılması, kredi finansman maliyetlerinin arttırılması, sermaye girişinin daha az çekici hale getirilmesi alanında alınan önlemlerin katkısıyla 2012 yılında tüketim ve yatırım harcamaları genişlemesi durmuş dokuz aylık dönem itibariyle önceki yılın aynı dönemine göre yerleşik hane halkları tüketim harcamaları

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

yüzde 0.1. yatırım harcamaları ise yüzde 5.9 oranında daralmıştır. Sözü edilen dönem itibariyle kamu tüketim ve yatırım harcamaları sırasıyla yüzde 4.7 ve yüzde 3.5 oranında artmışsa da tasarruf açığı belirgin bir daralma sergilemiş ve ilk dokuz aylık dönemde net mal ve hizmet ihracatı (cari işlemler hesabı) açığının GSYH'ya olan oranı yüzde 6.9'a gerilemiştir.

2012 yılı ilk üç çeyrek dönem itibariyle ekonominin sadece yüzde 2.6 oranında büyüme gösterebilmiş olduğu dikkate alınırsa ülkemizin "düşük büyüme hızı-yüksek cari açık" durumuyla karşı karşıya bulunduğu, iç ve dış piyasalar için yapılan üretimin alarm verici boyutta ithalata bağımlı olduğu gerçeği ile yüz yüze gelinmektedir.

Ekonominin Genel Dengesi (Cari Fiyatlarla, Milyon TL.)

	2009	2010	2011	2012*
Toplam Tüketim	817 529	941 206	1 100 514	1 220 156
Kamu	107 361	120 543	139 845	166 042
Özel	710 168	820 664	960 669	1 054 114
Toplam Yatırım	145 559	223 499	312 994	306 601
Sabit Sermaye yatırımı	163 986	210 394	286 629	319 042
Kamu	39 342	47 064	53 247	61 832
Özel	124 644	163 330	233 382	257 210
Stok Değişimi	-18 427	13 105	26 365	-12 041
Toplam Yurtiçi Talep	963 088	1 164 706	1 413 508	1 506 757
Net Mal ve Hizmet İhracatı	-10 529	-60 956	-115 445	-92 045**
Gayrisafi Yurtiçi Hasıla	952 635	1 103 750	1 298 063	1 414 712
Gayrisafi Milli Harcanabilir Gelir	943 317	1 094 856	1 287 710	1 425 104

* Gerçekleşme Tahmini

** Yılın ilk dokuz aylık döneminde (-) 60 801 milyon TL. düzeyinde gerçekleşmiştir.

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH)

Küresel krizin ardından 2009 yılı son çeyrek döneminde tekrar büyüme sürecine giren ve 2010 ve 2011 yıllarında sırasıyla yüzde 9.2 ve yüzde 8.5 oranında hızlı bir büyüme sergileyen ekonomi, GSYH'nın yüzde 10'unu bulan cari işlemler açığının düşürülmesine yönelik olarak alınmış olan önlemlerin de etkisiyle 2011 yılı ikinci çeyrek döneminden başlayarak yavaşlamaya yüz tutmuştur. Aşağıda verilen grafikte görüleceği üzere ekonomideki yavaşlama süreci kesintisiz altı dönem boyunca devam etmiş ve bu yılın üçüncü çeyrek döneminde, kriz dönemi hariç, 2002 yılının ilk üç aylık döneminden buyana en düşük seviyesine gerilemiştir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

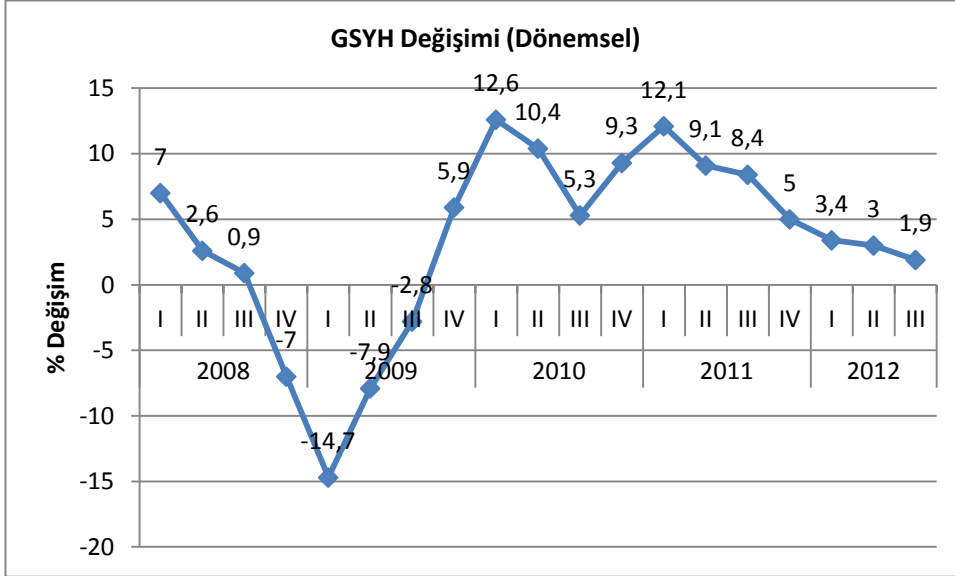
Makroekonomik denge eksikliğini artıran iç dış talep ayrışmasının giderilmesi ve hane halkı ile şirket borçluluk oranlarının düşürülmesi amacıyla TCMB ve BDDK tarafından alınmış olan önlemlerin de katkısıyla özel tüketim ve yatırım talebinin dolayısıyla ithal talebinin azalması sağlanmıştır. İç ve dış borçlanmaya dayalı tüketim ve yatırım talebinin daralması büyüme hızını geri çekerken, net ihracatın büyümeye olan katkısını sağlıklı bir biçimde yükseltmiştir. Bu çerçevede 2011 yılı ilk çeyrek döneminde yüzde 12.1 oranında hızlı bir büyüme gösteren GSYH ikinci çeyrek dönemden başlayarak kesintisiz biçimde bu güne kadar süren bir yavaşlama göstermiştir. Bu yılın birinci ve ikinci çeyrek dönemlerinde yüzde 3.4 ve yüzde 3.0 oranında sürdürülebilir bir büyüme gösteren ekonomi üçüncü çeyrek dönemde sert addedilebilecek bir yavaşlamayla yüzde 1.6 oranında büyüme sergilemiştir.

İç tüketim talebini daraltmaya yönelik olarak alınan önlemlerin ve Euro bölgesinde yaşanan resesyonun ihracat üzerindeki olumsuz etkisinin, esasen ekonomik büyüme üzerinde ciddi ölçüde yavaşlama etkisi doğurması bekleniliyordu. Nitekim IMF ve OECD sonbaharda yayınladıkları Ekonomik Görünüm raporlarında Türkiye için 2012 yılı büyüme tahminini yüzde 3.0 ve yüzde 2.9'a çekerken, 2013-2015 dönemini kapsayan Orta Vadeli Programda da (OVP) bir önceki OVP'da 2012 yılı için yüzde 4.0 olarak öngörülen GSYH büyüme oranı yüzde 3.2 olarak revize edilmiştir. Yılın ilk dokuz aylık dönemleri itibariyle 2012 yılında ekonomik büyüme önceki yıla göre sabit fiyatlar üzerinden yüzde 2.6 olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılı III. Çeyrek döneminde GSYH önceki yılın aynı dönemine göre cari fiyatlar üzerinden yüzde 7.7 oranında bir büyüme sergileyerek 377.6 milyar TL. düzeyinde gerçekleşmiştir. Reel anlamda önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 1.6 oranında büyüyen GSYH, mevsim ve takvim etkilerinden arındırıldığında önceki döneme göre sadece yüzde 0.2 oranında bir büyüme kaydetmiştir. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış GSYH büyüme oranları 2012 yılının ilk ve ikinci çeyrek dönemlerinde sırasıyla yüzde (-) 0.1 ve yüzde 1.7 olarak gerçekleşmişti. 2012 yılı üçüncü üç aylık dönemde gerçekleşen GSYH büyümesi ekonomik faaliyet alanları itibariyle dikkate alındığında, önceki yılın aynı dönemine göre, tarım sektöründe yüzde 2.9, toplam sanayi sektöründe yüzde 1.7 ve hizmetler sektöründe yüzde 1.3 oranında büyüme sağlanmış olduğu gözlenmektedir. Alt sektörlerde ise imalat sanayi sektöründe yüzde 2.8, enerji sektöründe yüzde 6.2, inşaat sektöründe yüzde 0.4, ulaştırma haberleşme sektöründe yüzde 4.0 oranında büyüme sağlanırken, ticaret sektörünün önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 1.2 oranında küçülme sergilediği gözlemlenmiştir. Bu sektörlerin toplam GSYH içindeki payları dikkate alınmak suretiyle sınırlı da olsa büyümeye olan katkılarına bakıldığında, imalat sanayinin 0.2, tarım sektörünün 0.4, ulaştırma sektörünün 0.3 ve enerji sektörünün 0.1 puan katkıda bulunmuş olduğu gözlenmektedir. Ticaret sektörü ise büyümeyi 0.1 puan aşağı çekmiştir. İlk dokuz aylık dönem itibariyle yüzde 2.6 olarak gerçekleşen ekonomik büyümeye, tarım sektörü 0.27 puan, imalat sanayi 0.45 puan, enerji sektörü 0.13 puan, inşaat sektörü 0.44 puan, ulaştırma, haberleşme sektörü 0.56 puan katkıda bulunmuştur.

GSYH büyümesine talep unsurlarında, harcamalarda gözlemlenen gelişmeler açısından bakıldığında, yukarıda ifade edildiği gibi, özel kesim talep düzeyinde gözlenen gelişmelerin yavaşlayan büyüme hızında en ön planda rol oynadığı görülmektedir. 2012 yılı itibariyle toplam harcamalar içinde yüzde 70 oranında ağırlığa sahip olan yerleşik hane halkları tüketim harcamalarında yakın geçmiş dönemde gözlemlenen durgunluk ve daralma ile yine toplam harcamalar içinde yüzde 17 oranında bir ağırlığa sahip olan özel kesim yatırım harcamalarında meydana gelen ciddi boyuttaki düşüşler, 2012 yılının ilk dokuz aylık döneminde GSYH büyümesinde tanık olunan ısrarlı ve sert yavaşlamada önde gelen iki faktör olmuştur.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

2011 yılı genelinde yüzde 7.8 oranında reel bir genişleme göstererek büyümenin motoru olan yerleşik hane halkları tüketimi artan borçluluk oranının ve kredi hacmi genişlemesini yavaşlatan önlemlerin etkisiyle bu yılın ilk çeyrek döneminden başlayarak daralma süreci içine girmiş ve dokuz aylık dönem genelinde önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 0.5 oranında küçülmüştür. Toplam yatırım harcamalarının yüzde 80'inden fazlasını oluşturan ve geçen yıl yüzde 23.1 oranında genişleyen özel sektör yatırım harcamalarında 2012 yılında keskin bir daralma gözlemlenmiştir. Özel sektör yatırım harcamaları üçüncü çeyrek dönemde önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 11.1 ve dokuz aylık dönemde de yüzde 5.9 oranında düşüş kaydetmiştir. 2011 yılı üçüncü çeyrek döneminde büyümeye 5.2 puan katkıda bulunan hane halkları tüketim harcamaları, bu yılın aynı döneminde büyümeye negatif 0.4 puan yük getirirken, özel yatırım talebi ise ekonomik büyümeyi 2.2 puan aşağı çekmiştir. Kamu kesimi tüketim ve yatırım harcamaları 0.4'er puan pozitif katkıda bulunarak özel kesim harcamalarındaki daralmayı cüzi de olsa bir ölçüde telafi etmiştir.

Bu yılın ilk dokuz aylık döneminde iç talepteki daralmanın olumsuz etkisini gidererek büyüme sağlayan esas unsur net ihracattaki olumlu seyir olmuştur. Son çeyrekte yüzde 11.9 ve üç çeyreklik dönemde de yüzde 15.0 oranında büyüyen ihracat, III. Çeyrek dönem büyümesine 2.8 puan katkıda bulunurken, aynı dönemler itibariyle sırasıyla yüzde 2.4 ve yüzde 4.0 oranında daralma sergileyen ithalat ta 0.6 puan katkıda bulunmuş ve bu şekilde sözü edilen dönemler itibariyle GSYH büyümesi yüzde 1.6 ve yüzde 2.6 oranında gerçekleşmiştir.

İç talepte gözlemlenen daralma ve net ihracattaki olumlu gelişme makroekonomik istikrar açısından en önemli risk unsurunu oluşturan ve 2011 yılı itibariyle GSYH'nın yüzde 10'unu bulan cari işlemler açığının keskin bir biçimde düşürülebilmesine de olanak vermiştir. 2011 yılı Ocak-Ekim döneminde 64 967 milyon Dolar olan cari işlemler hesabı açığı, bu yılın aynı döneminde 24 milyar Dolarlık bir daralmayla 41 095 milyon Dolar gerilemiştir. Geride kalan oniki aylık dönemler itibariyle Kasım 2011'de 77 916 milyon Dolar

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

olan cari açık tutarı ise 2012 yılı Ekim ayı itibariyle 53 114 milyon Dolara düşmüştür. Bu yılın ilk dokuz aylık dönemi itibariyle cari açık/GSYH oranı keskin bir gerilemeyle yüzde 6.9'a gerilemiştir.

İstihdam

Başta gelişmiş ekonomiler olmak üzere bazı yeni yükselen Asya ekonomileri dışında hemen tüm ülkelerde derin bir resesyona yol açan küresel finansal kriz daha sonra başta A.B.D. ve AB üyesi ülkeler olmak üzere dramatik bir işsizlik krizine dönüşmüştür. Ekonomik toparlanmanın yavaş seyretmesi ve kriz sürecinde meydana gelen bazı önemli yapısal değişimler nedeniyle küresel düzeyde işsizlik haddinde ancak uzun dönemde ve tedrici bir iyileşmenin olacağı tahmin edilmektedir. Küresel kriz istihdam hacmi üzerinde yol açtığı derin ve yapışkan daralma ve mavi yakalılarının pazarlık gücünde neden olduğu erime ile en olumsuz ve tahrip edici etkisini çalışan kitleler üzerinde hissettirmiştir.

2008 yılı Ağustos ayında A.B.D.'nde Lehman Brothers yatırım bankasının iflas etmesiyle patlak veren küresel finansal krizin yol açtığı likidite sıkışıklığı ile başta Euro Bölgesi ekonomileri olmak üzere gelişmiş ülkelerde neden olduğu ekonomik durgunluk ve daralma, ülkemiz üzerinde asıl etkisini sermaye çıkışı, likidite sıkışıklığı ile dış ve iç talep daralması yoluyla göstermiştir. Bu süreçte başta ihracat ağırlıklı sektörler olmak üzere üretim düzeylerinde önemli gerilemeler meydana gelmiştir. Bozulan beklentiler, azalan likidite ve risk primi ile faiz farklarının artışı, geçmiş yakın dönemde yoğun biçimde dış borçlanmaya gitmiş olan şirketleri olumsuz biçimde etkilerken, bankaların kredilendirmede daha seçici ve ihtiyatlı bir tutum takınmaları, şirketleri azalan taleple birlikte üretim düzeylerini düşürmeye ve istihdam hacimlerini daraltmaya hatta iflasa zorlamıştır. Bu dönemde şirketler net dış borç ödeyicisi bir konumda olmuşlardır. Bu gelişmeler sonucu Aralık 2007 dönemi itibariyle 2 436 bin kişi olan işsiz sayısı giderek yükselmiş ve 2008 yılı Aralık döneminde 2 milyon 995 bin kişiye, 2009 yılı genelinde de 3 milyon 471 bin kişiye kadar yükselmiştir. 2009 yılı son çeyrek döneminden itibaren güçlü bir biçimde başlayan ekonomik toparlanma olumlu etkisini istihdam hacmi ve işsizlik oranı üzerinde de göstermiştir. 2009 yılı Ekim ayı itibariyle 3 milyon 299 bin olan işsiz sayısı 2010 yılı Ekim ayında 2 milyon 901 bin kişiye gerilemiş, ekonomik toparlanmanın ivme kazanan bir şekilde devam etmesi, işsizlik haddindeki düşüşün hızlanarak sürmesini sağlamıştır. 2010 yılı genelinde işsiz sayısı 3 milyon 41 bin kişi düzeyine gerilemiştir. 2011 yılında yaşanan hızlı ekonomik büyüme doğal olarak etkisini istihdam hacmi üzerinde de hissettirmiş ve 2011 yılı ilk dönem itibariyle 2 milyon 964 bin kişi olan işsiz sayısı yılın son üç aylık dönemi itibariyle 2 milyon 429 bin kişi düzeyine gerilemiştir. Ekim 2011 dönemi itibariyle 2 milyon 500 bin kişi olan mevsim etkilerinden arındırılmış işsiz sayısındaki düşüş yavaşlamakla beraber gerilemeye devam etmiş ve 2012 yılı Ocak ayında 2 milyon 413 bine kadar geriledikten sonra yükselme eğilimi içine girmiş ve bu yılın Ekim ayı itibariyle 2 milyon 585 bin kişiye tırmanmıştır. Ancak Ekim 2011 ayı itibariyle 26 796 bin kişi olan işgücü sayısının Ocak 2012'de 26 874 bine ve Ekim ayı itibariyle de 27 903 bine çıkmış olduğu dikkate alınırsa istihdam hacmi ve işsizlik alanında yakın geçmiş dönemde olumlu bir gelişme sağlandığı sonucuna varılacaktır. Ekim dönemleri itibariyle son dört yıldaki işsizlik oranları sırasıyla yüzde 13.0, yüzde 11.2, yüzde 9.3 ve yüzde 9.3 olmuştur. 2011ve 2012 yılları Ekim ayları itibariyle, işgücünde 1 milyon 107 bin kişilik bir artış olmasına rağmen, işsiz sayısında 85 bin kişi düzeyinde ılımlı bir artış meydana gelmiştir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

İşgücü Piyasasındaki Gelişmeler (Ekim ayları itibariyle)

	Türkiye		Kent		Kır	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Çalışma çağı nüfusu (000 kişi)	53 928	55 001	37 156	37 764	16 772	17 237
İşgücüne katılma oranı (Yüzde)	50.0	51.0	47.6	49.3	55.2	54.8
İşgücü (000 kişi)	26 939	28 051	17 688	18 606	9 252	9 444
İstihdam (000 kişi)	24 486	25 509	15 722	16 530	8 764	8 998
İşsiz (000 kişi)	2 454	2 541	1 966	2 077	488	465
İşsizlik oranı (Yüzde)	9.1	9.1	11.1	11.2	5.3	4.9
Tarım dışı	11.6	11.4	11.5	11.5	11.8	11.2
Genç nüfus*	17.4	18.1	20.3	21.5	11.8	11.3

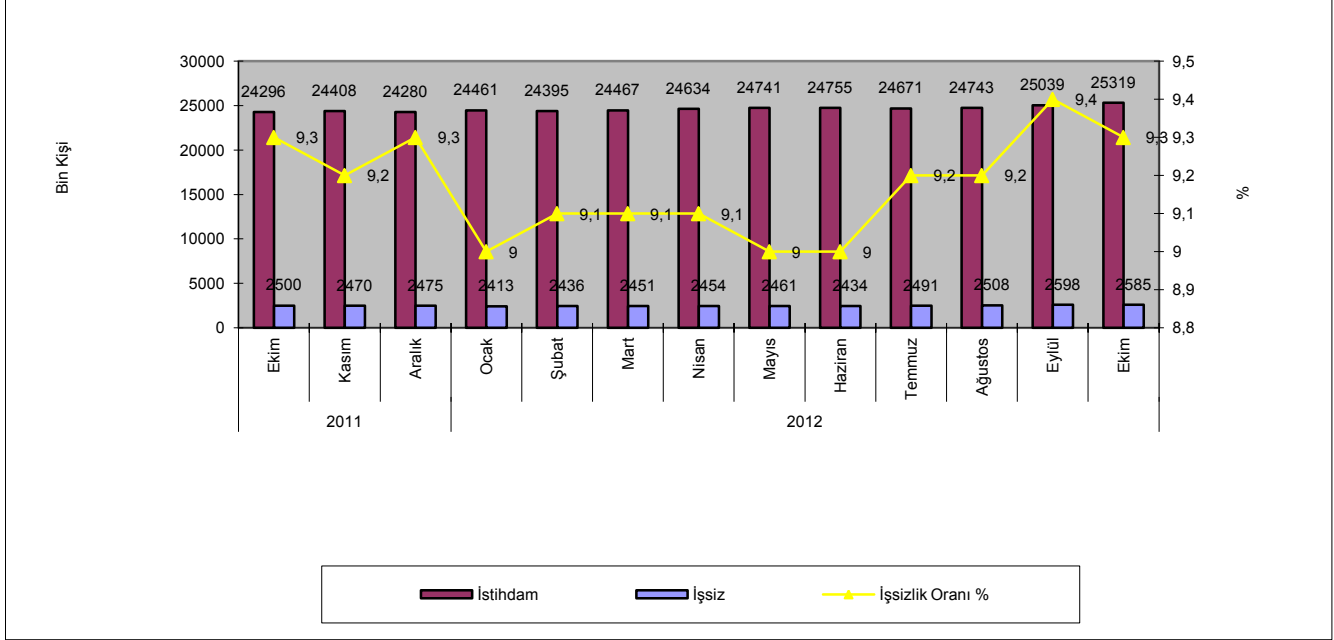
* 15-24 yaş grubundaki nüfus

2012 yılı Ekim ayı itibariyle istihdam edilenlerin yüzde 24.8'i tarım, yüzde 18.6'sı sanayi, yüzde 7.4'ü inşaat ve yüzde 49.3'ü de hizmetler sektöründe çalışmaktadırlar.

Yeni nüfus projeksiyonları bazında Ekim 2012 ayı için yapılan tahminlere göre ise son bir yıllık dönemde inşaat sektöründe ve hizmetler sektöründe çalışanların istihdam edilenler toplamı içindeki paylarının sırasıyla 0.2 puan ve 1.3 puan arttığı, buna karşılık tarım sektörünün payının 0.9 puan ve sanayi sektörünün payının 0.4 puan azaldığı gözlemlenmiştir. Son bir yıllık dönemde tarımda çalışanların sayısı 30 bin kişi, tarım dışı sektörlerde çalışanların sayısı 983 bin kişi artmıştır. Toplam çalışan sayısının 806 bin kişi artmış olduğu hizmetler sektörü istihdam hacminin genişlemesinde ve işsiz sayısının daha fazla yükselmemesinde temel bir rol oynamıştır.

Mevsim etkilerinden arındırılmış verilere göre ise Ekim 2011 - Ekim 2012 döneminde toplam işgücü hacmi 1 milyon 107 bin kişilik artışla 27 milyon 903 kişiye ulaşırken, istihdam edilenlerin sayısı 1 milyon 23 bin kişilik bir artışla 25 milyon 319 bin kişiye yükselmiş, bu dönemde işsiz sayısında 85 bin kişilik bir yükselme gözlemlenmiş ve işsizlik oranı yüzde 9.3 oranı ile, değişmeyerek yerini korumuştur. İstihdam durumu konusunda son bir yıllık dönemde gözlemlenen gelişmelerle ilgili olarak not edilmesi gereken önemli bir husus işsizlik oranının değişmemesine rağmen esasen yüksek olan genç nüfustaki işsizlik oranının daha da yükselerek yüzde 17.4'ten yüzde 19.1'e ve kentsel alanlarda ise yüzde 18.1'den yüzde 21.5'e yükselmiş olmasıdır.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Mevsim Etkilerinden Arındırılmış Temel İşgücü Göstergeleri
(Bin Kişi ve % Olarak)

Fiyat Gelişmeleri

Yakın geçmiş döneme bakıldığında 2010 yılı Aralık ayında TÜFE enflasyon oranının bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 6.40 oranı ile uzun süreli geçmiş dönemde ulaşılamamış olan rekor bir düzeye gerilemiş, on iki aylık ortalamalara göre ise yüzde 8.57 düzeyinde gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Enflasyon oranında 2010 yılı ortalarından başlayarak gözlemlenen düşme eğilimi 2011 yılı ilk çeyrek dönemi boyunca da etkili olmuş ve yılın ilk aylarında hızlı bir düşüş sergileyerek yıllık bazda yüzde 3.99'a kadar (Mart ayı) düşmüştür. Enflasyon haddi 2011 yılı ikinci çeyrek döneminden başlayarak, döviz kurlarındaki hareketliliğin de katkısıyla, hızlı bir tırmanma süreci içersine girmiş ve Ağustos ayı itibarıyla yaklaşık önceki yıl düzeyi olan yüzde 6.65 düzeyine çıkmıştır. Enflasyonda önceki yıla göre tanık olunan 4.0 puanlık artışın, son üç aylık dönemde gözlemlenen hızlı tırmanma sonucu meydana geldiği gözlenmiştir.

2011 yılında tüketici fiyatları endeksi toplam hane halkı harcamaları içinde 1/3 oranında (gıda ve alkolsüz içecekler = % 26.78 + alkollü içecekler ve tütün = % 5.90) temel bir ağırlığa sahip olan gıda, içecek ve tütün mamulleri fiyatlarındaki artışlardan derin biçimde etkilenmiştir. Zira TÜFE'de 2011 yılı zarfında meydana gelen yüzde 10.45 oranındaki artışın 3.26 puanı gıda ve alkolsüz içecek fiyatlarındaki artıştan, 1.1 puanı ise alkollü içecekler ve tütün mamullerindeki fiyat artışlarından kaynaklanmıştır, TÜFE artışını etkileyen bir diğer harcama kalemi ise yüzde 15.15 oranında bir ağırlığa sahip olan ulaştırma harcamalarında meydana gelen yüzde 12.22 oranındaki yükselme olmuştur.

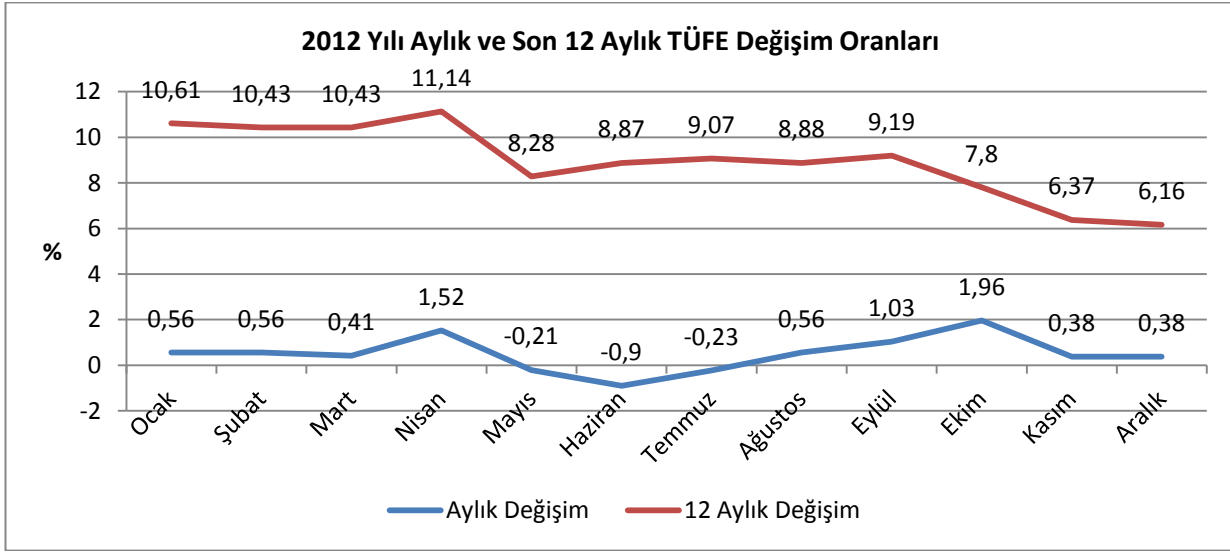
DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

2012 yılında gelişmiş ülkelerde yaşanan ekonomik yavaşlama ve başta Euro bölgesi olmak üzere bazılarında hüküm süren resesyonun emtia fiyatları üzerinde aşağı yönlü baskıda bulunması ve ekonomik yavaşlamaya paralel olarak iç talebin durgun seyretmesi ve daralması enflasyon haddi üzerinde etkili olan başlıca faktörler olmuştur. 2011 yılı son çeyrek döneminde TÜFE enflasyon oranında belirgin biçimde gözlenen yüksek seyir 2012 yılı ilk dört aylık dönemde de etkili olmuş ve Nisan ayında yüzde 11.1'e kadar tırmanmıştır. Mayıs ayında tek haneye düşen enflasyon haddi daha sonraki aylarda yatay bir seyir izlemiş, yılın son çeyrek dönemine kadar hedefin üzerinde kalmaya devam etmiştir. Enflasyon haddindeki gerileme yılın son çeyrek döneminde belirgin bir görünüm ortaya koymuştur. Aralık 2012 ayı itibariyle bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 6.16 oranıyla rekor teşkil eden bir düşük düzeyde gerçekleşen enflasyon haddi, on iki aylık ortalamalara göre yine aynı ay itibariyle yüzde 8.89 olmuştur.

Geçtiğimiz yıl döviz kuru ve ithalat fiyatlarında gözlenmiş olan hareketlerin birikimli sonuçlarının etkilerinin giderek azalması ve iktisadi faaliyet hacminde görülen yavaşlama sonucu temel mal fiyatlarının yıllık artış oranı gerilemeye devam etmiştir. Hizmet fiyatları ise son dönemde ılımlı seyrini korumuştur. Diğer taraftan temel enflasyon göstergelerinden H (işlenmemiş gıda ürünleri,, enerji, alkollü içkiler, tütün ve altın hariç) ve I (enerji, gıda, alkolsüz içecekler, alkollü içkiler, tütün altın hariç) özel kapsamlı endekslerinin yıllık artışı, temel mal grubu yıllık enflasyonuna paralel aşağı yönlü bir seyir izleyerek, Aralık ayı sonu itibariyle yüzde 6.50 ve yüzde 5.81 seviyelerinde gerçekleşmiştir.

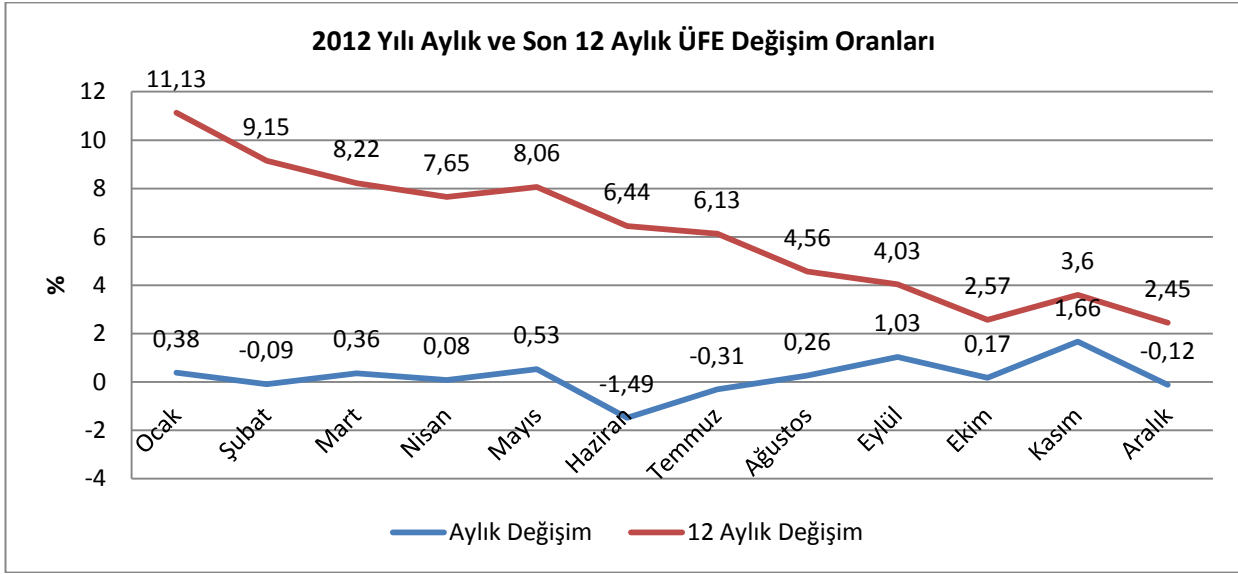
Bir önceki yılın aynı ayına göre Aralık 2012 ayı sonu itibariyle tüketici fiyatları endeksinde en yüksek artışlar yüzde 11.37 ile 'konut'(% 16.44 pay), yüzde 9.31 ile 'lokanta ve oteller' (% 5.63 pay),yüzde 8.17 ile 'giyim ve ayakkabı' (% 6.87 pay) gruplarında gerçekleşmiştir. Diğer taraftan toplam hane halkı harcamaları içinde yüzde 26.2 oranında bir ağırlığa sahip olan 'gıda ve alkolsüz içecekler' grubunda önceki yılın aynı ayına göre Aralık ayı itibariyle fiyat artışı yüzde 3.90 oranında gerçekleşirken, yüzde 16.73 oranında paya sahip 'ulaştırma' grubunda yüzde 5.54, yüzde 7.45 oranında paya sahip 'ev eşyası' grubunda yüzde 5.89 oranında gerçekleşmiştir. Üretici fiyatları ürün kapsamında yüzde 17.2 oranında paya sahip 'tarım ürünleri' üretici fiyatlarının 2012 yılı genelinde yüzde 4.17 oranında düşmüş olması, TÜFE kapsamında ¼'ün hemen üstünde paya sahip 'gıda ve alkolsüz içecekler' mal grubunda fiyat artışının yüzde 3.9 gibi düşük oranda kalmasında başta gelen etken olmuştur.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

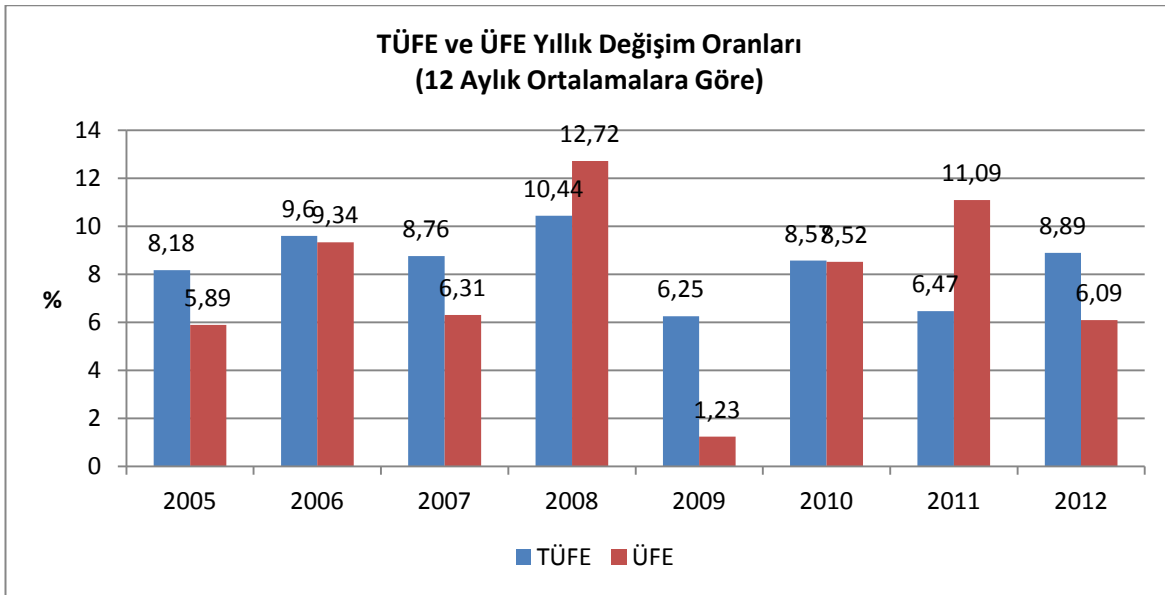

2012 yılında üretici fiyatları (ÜFE) endeksi aylık ve son 12 aylık birikimli değişimleri de TÜFE'deki gelişmelere paralel bir seyir izlemiştir. 2011 yılı son aylarında yüksek seyreden ÜFE artışlarının 2012 yılı Ocak ayından itibaren belirgin bir düşüş sergilemesi ve bu durumunu yıl boyunca koruması (Haziran ve Temmuz aylarında negatif değerler almıştır) son 12 aylık ÜFE değişim oranlarının Ocak 2012'deki yüzde 11.13 oranından Aralık ayında yüzde 2.45'e düşmesini sağlamıştır. Bu olumlu gelişmede ÜFE kapsamında yüzde 17.21 oranında ağırlığa sahip tarım sektöründe fiyat endeksinin yüzde 4.17 oranında düşmüş olması ile, yüzde 82.79 oranında ağırlık taşıyan sanayi sektöründe genel fiyat düzeyi artışının yıl boyunca yüzde 3.83 oranında kalması başta gelen etkenler olmuştur. Sanayi sektörü alt sektörlerine bakıldığında, yıllık fiyat artışının, ÜFE kapsamı toplamında yüzde 3.29 oranında ağırlığa sahip 'madencilik ve taşocakçılığı'nda yüzde 5.49, yüzde 70.83 oranında ağırlığa sahip 'imalat sanayi'nde yüzde 1.27 ve yüzde 8.87 oranında ağırlığa sahip 'elektrik, gaz, su' sektöründe yüzde 23.64 oranında gerçekleşmiş olduğu gözlemlenmektedir. İmalat sanayi fiyat artışlarının düşük düzeyde kalmasında gelişmiş ülkelerde gözlenen ekonomik durgunluk ve daralmanın emtia fiyatları üzerinde oluşturduğu aşağı yönlü baskı ile yurtiçi tüketim ve yatırım talebinin olumsuz bir seyir izlemesi başta gelen etkenler olmuştur.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Aşağıda verilen Grafikte 2005-2012 dönemi için 12 aylık ortalamalara göre yıllık TÜFE ve ÜFE değişimleri verilmekte olup, üretici fiyatlarındaki salınımların daha büyük ve ekonomik faaliyet hacmindeki dalgalanmalara karşı daha duyarlı olduğu izlenimi edinilmektedir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

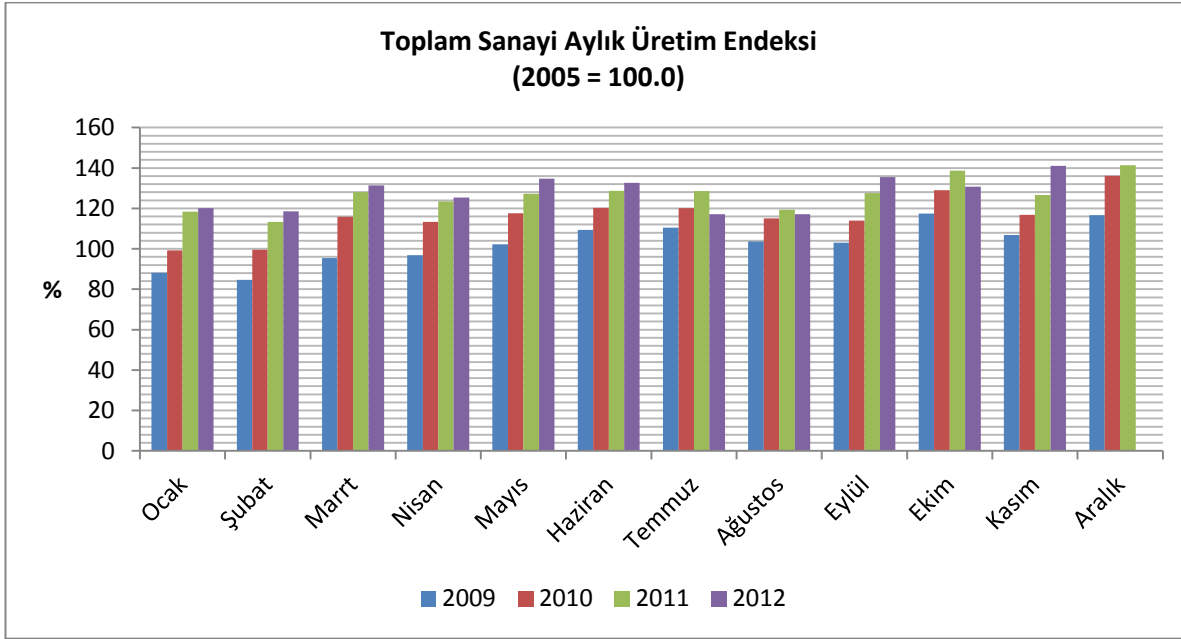
Sınai Üretim

Sanayi üretimi küresel krizden ciddi biçimde etkilenmiştir. Krizin yansımasıyla yaşanan kredi sıkışıklığı ile iç ve dış talep daralması Ağustos 2008 ayından başlayarak ülkemizde sınai üretim faaliyetini giderek ağırlaşan biçimde olumsuz yönde etkilemiştir. 2007 yılında önceki yıla göre yüzde 7.0 oranında büyüyen ve 2008 yılı Temmuz ayına kadar olan dönemde bir önceki yılın aynı ayına göre daha yüksek gerçekleşen aylık toplam sanayi üretim endeksi, Ağustos ayıyla birlikte düşüşe geçmiş ve bu eğilimini 2009 yılının Ekim ayına kadar olan 14 aylık dönemde ısrarlı biçimde sürdürmüştür. Sanayi üretim endeksi önceki yıla göre 2008 yılında yüzde 0.6 ve 2009 yılında da yüzde 9.9 oranında küçülmüştür. Bir yılı aşan bu küçülme sürecinde en keskin üretim düşüşü 2009 yılı Şubat ayında yaşanmış ve 2008 yılı Şubat ayına göre madencilik ve taşocakçılığı üretimi endeksi yüzde 17.1 oranında, imalat sanayi sektörü endeksi yüzde 26.0 oranında ve elektrik, gaz ve su sektörü üretim endeksi de yüzde 9.6 oranında daralma sergilemiştir. Bir önceki yılın aynı ayına göre daha düşük olmakla beraber, aylık sanayi üretim endeksi Mart 2009 ayından başlayarak yükselme süreci içersine girmiş, dalgalanmalar göstermekle beraber bu eğilimini 2012 yılı Kasım ayı sonuna kadar sürdürmüştür. Toplam sanayi üretimi 2010 ve 2011 yıllarında önceki yıla göre sırasıyla yüzde 13.1 ve yüzde 8.9 oranında güçlü bir büyüme sergilerken, 2011 yılında büyüme oranı madencilik ve taşocakçılığı sektöründe yüzde 3.0, imalat sanayinde yüzde 9.2 ve elektrik, gaz, buhar sektöründe yüzde 8.6 olmuştur.

Ekonomik faaliyet hacmi büyümesinde gözlemlenen yavaşlama doğal olarak etkisini sanayi üretimi üzerinde belirgin biçimde sergilemiştir. Kasım 2012 ayı itibariyle toplam sanayi endeksi (arındırılmamış) bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 11.3 oranında artış gösterirken takvim etkisinden arındırılmış toplam sanayi üretim endeksi sadece yüzde 3.1 oranında yükselme ortaya koymuştur. Kasım ayı itibariyle son bir yıllık dönemde alt sektörler itibariyle arındırılmamış artış, imalat sanayinde yüzde 13.3 madencilik-taşocakçılığında yüzde 7.5 olurken enerji sektöründe endeks yüzde 2.0 oranında küçülme yaşanmıştır. Kasım 2012 ayı itibariyle son bir yıllık dönemde takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretim endeksi artış oranı toplam sanayide yüzde 3.1 olurken, imalat sanayinde artış yüzde 4.3 olarak gerçekleşmiş, buna karşılık diğer ana alt sektörler olan madencilik ve taşocakçılığında yüzde 0.8, elektrik, gaz (enerji) sektöründe yüzde 2.0 oranında daralma gözlenmiştir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

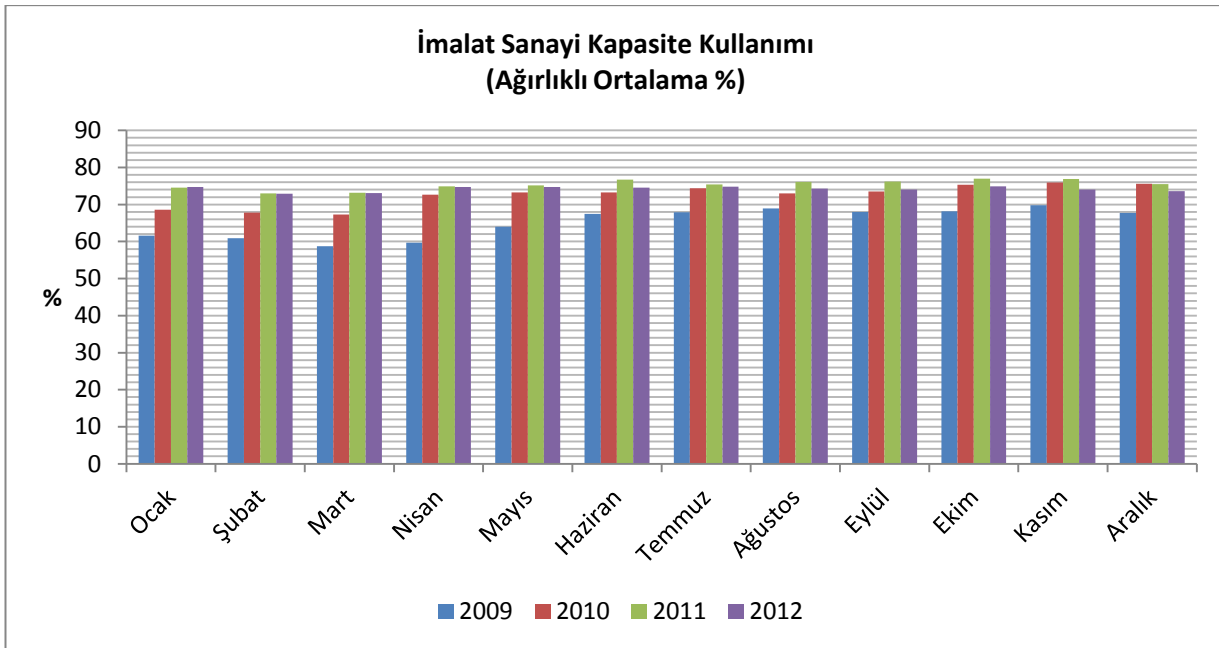
İktisadi faaliyet alanları bazında bakıldığında Kasım 2012 ayı itibariyle önceki yılın aynı ayına göre üretim endeksi artışı, ara malı imalatında yüzde 14.3, dayanıklı tüketim malı imalatında yüzde 12.2, dayanıksız tüketim malı imalatında yüzde 14.5, enerji üretiminde yüzde 0.4 ve sermaye malı üretiminde yüzde 9.2 olmuştur. İmalat sanayi alt sektörlerinde ise önceki yılı aynı ayına göre motorlu kara taşıtlarında yüzde 10.5, kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünlerinde yüzde 19.9, kauçuk ve plastik ürünlerde yüzde 14.0, mobilya üretiminde yüzde 16.0, ana metal sanayinde yüzde 19.9, kimyasal ürünlerde yüzde 8.9, tekstil ürünleri imalatında yüzde 17.9 olmuştur. Diğer taraftan aynı aylar itibariyle bilgisayarlar, elektronik ve optik ürünler imalatında yüzde 25.5, elektrikli teçhizat üretiminde yüzde 4.4, diğer ulaşım araçları imalatında yüzde 13.1 oranında daralma gözlemlenmiştir. Kasım 2012 ayı itibariyle 2005=100.0 bazına göre endeks değeri toplam sanayide 141.0 olurken, aramalı sanayide 138.2, dayanıklı tüketim mallarında 161.5, dayanıksız tüketim mallarında 142.1, enerjide 130.5 ve sermaye malı sanayinde 148.8 olmuştur. Kriz öncesine göre en hızlı üretim artışı dayanıklı tüketim mallarında gözlemlenmiştir.

Kapasite Kullanımı

Küresel finansal piyasalarda gözlemlenen sarsıntının ciddi biçimde hissedildiği 2008 yılı Ağustos ayından başlayarak sanayi üretim endeksinde ve büyüme hızında meydana gelen çanak biçimindeki gelişme doğal olarak kapasite kullanım oranlarında da kendini göstermiştir. Merkez Bankası tarafından yayınlanmasına başlanmış olan verilere göre 2008 yılı Eylül ayından itibaren üretim değeri ağırlıklı imalat sanayi kapasite kullanım oranında başlayan düşme eğilimi giderek şiddetlenmiş ve 2009 yılının Mart ayında yüzde 58.7 ile en düşük düzeyine inmiştir. 2009 yılı Nisan ayından başlayarak toparlanma eğilimi içersine giren 'kapasite kullanım oranı' tedrici, ancak ısrarlı bir yükselme eğilimi sergilemiş ve ancak 16 aylık bir uzun dönemin ardından 2010 yılı Nisan ayında yüzde 70 düzeyinin üzerine çıkabilmiştir. Kriz sürecinde kapasite kullanım oranında gözlemlenen bu keskin ve ısrarlı gerilemede en önemli unsurlar iç talep ve dış talep yetersizliği

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

olmuştur. 2010 yılı son çeyrek döneminde yüzde 75-76 aralığında seyreden kapasite kullanım oranı 2011 yılının ilk dört aylık döneminde 73.0-74.9 aralığında gerçekleşmiş, anılan yılın geri kalan dönemi boyunca tekrar güçlenmiş ve yüzde 75'in üzerine çıkmıştır. Ekim 2011 ayı yüzde 77.0 ile kapasite kullanım oranının en yüksek düzeyde gerçekleştiği ay olmuştur. Kapasite kullanım oranında 2012 yılında önceki yıla göre dikkat çeken bir düşme gözlenmiş ve 12 aylık dönem boyunca kapasite kullanım oranı Şubat ayına ilişkin yüzde 72.9 ile Ekim ayına ilişkin yüzde 74.9 oranı arasında seyretmiştir. Kapasite kullanım oranında yaşanan bu düşüşte ihracat hacminde belirgin bir genişleme gerçekleşmesine rağmen iç talepte görülen durgunluk ve daralma ile gelen büyüme hızı yavaşlaması etkili olmuştur.

Mevsimsel etkilerden arındırılmış kapasite kullanım oranı da yukarıda belirtilen sürece paralel bir gelişme göstermiş Aralık ayı dışında 2008 yılı boyunca yüzde 70.5-80.1 aralığında seyreden endeks yine çanak benzeri ve 13 ay süren bir gerilemenin ardından ilk kez 2010 yılı Ocak ayında yüzde 70'in üzerine çıkabilmiştir. Mevsimsel etkilerden arındırılmış kapasite kullanım endeksi 2012 yılı boyunca yüzde 72.8-76.6 aralığında seyretmiştir.

Kapasite kullanım oranı Aralık 2012 ayı gelişmelerine bakıldığında, imalat sanayi genelinde yüzde 73.6 olan kullanım oranının, dayanıklı tüketim mallarında yüzde 71.1, dayanıksız tüketim mallarında yüzde 73.8, tüketim mallarında yüzde 73.1, gıda ve içeceklerde yüzde 72.1, ara mallarında yüzde 74.8 ve yatırım mallarında yüzde 72.9 olarak gerçekleşmiş olduğu gözlemlenmektedir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Kamu Maliyesi

Küresel krizin yansımaları sonucu yaşanan ekonomik daralmanın ardından 2009 yılının son çeyrek döneminden başlayarak tekrar canlı büyüme dönemine geçilmesi ve bu hızlı büyüme sürecinin 2010 yılı üçüncü çeyrek dönemi dışında 2011 yılı son çeyrek dönemine kadar sürmesi kamu maliyesi üzerinde açıkça izlenebilen olumlu bir etkide bulunmuştur. Tüketim ve ithalat hacminde gözlemlenen hızlı büyümeler ve faiz hadlerinde gerçekleşen köklü düşüş 2010 ve 2011 yıllarında merkezi yönetim bütçe performansını temelden etkileyen başlıca faktörler olmuştur. Ekonomik toparlanma Gelir ve Kurumlar Vergisi tahsilatını olumlu biçimde etkilerken, özellikle ithalat hacmindeki ve tüketim talebindeki hızlı artışlar dahilinde ve ithalde alınan Katma Değer vergisi (KDV) ile Özel tüketim Vergisi (ÖTV) tahsilatlarında yüksek oranlı artışları beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede Merkezi Yönetim Bütçesi 2010 yılı uygulaması dikkat çekici bir olumlu görünüm sergilemiştir. 2010 yılında bütçe açığı önceki yıla göre yüzde 24.9 oranında bir daralma ile 40 milyar 81 milyon TL. düzeyinde kalırken, faiz dışı fazla 8 milyar 217 milyon TL. düzeyinde gerçekleşmiştir. Merkezi yönetim bütçe performansındaki iyileşme 2011 yılında da güçlenerek devam etmiştir.

2011 yılında bütçe açığı önceki yıla göre yüzde 56.5 oranında bir daralma ile 17.4 milyar TL. olarak gerçekleşirken, 'faiz dışı fazla' ise üç katı bir artışla 24.7 milyar TL.'na yükselmiştir. Bu olumlu gelişmede vergi gelirlerinin 2010 yılına göre nominal yüzde 20.5 ve reel anlamda yüzde 13.2 oranında dikkat çekici bir yükselme göstermesinin yanı sıra bütçe giderlerinin nominal yüzde 6.4 oranında genişlemeyle reel olarak yaklaşık aynı düzeyini koruması etkili olmuştur.

2011 yılı sonbaharında başlayan ve dört dönem boyunca kararlı bir seyir izleyen ekonomik yavaşlama 2012 yılı bütçe performansını olumsuz biçimde etkilemiş ve önceki yıla göre merkezi yönetim bütçe açığı yüzde 61.9 oranında bir artışla 28.8 milyar TL.'na yükselirken, 'faiz dışı fazla' yüzde 19.7 oranında bir daralma ile 19.6 milyar TL. Düzeyinde kalmıştır. Bu olumsuz gelişmede vergi gelirlerinin 2011 yılına göre nominal yüzde 9.8 yükselmeyle ve reel anlamda yaklaşık aynı düzeyde (12 aylık ortalamalara göre TÜFE artışı % 8.89) kalmasına karşılık bütçe giderlerinin nominal yüzde 14.6 ve reel anlamda da yüzde 5.2 oranında belirgin bir genişleme göstermesi etkili olmuştur. Bütçe gelir ve giderleri öngörülen hedefler itibariyle değerlendirildiğinde, gelirlerin yüzde 100.6 oranında yaklaşık hedeflenen düzeyde gerçekleşmesine karşılık giderlerin yüzde 102.7 oranında oldukça yüksek bir düzeyde gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Merkezi yönetim bütçesi 2012 yılı uygulamasındaki bu olumsuz gelişme bütçe açığının GSYH'ya olan oranına da yansımış ve bir önceki yıl itibariyle yüzde 1.3 olan ve Orta Vadeli Programda (2013-2015) yüzde 2.3 olarak öngörülen söz konusu oran yaklaşık yüzde 2.16'ya yükselmiştir -2012 yılı GSYH büyümesinin yüzde 2.6 olacağı varsayımıyla-

İç dış talep arasındaki ayrışmanın ciddi bir biçimde derinleşmesi ile birlikte GSYH'nın yüzde 10'unu bulan cari açığın makroekonomik istikrar açısından göz ardı edilemeyecek bir risk unsuru niteliği kazanması ekonominin soğutulması ile cari açığın düşürülmesini bir zorunluluk olarak gündeme taşımıştır. Bu çerçevede kredi hacmi genişlemesini yavaşlatıcı ve kredi maliyetini artırıcı önlemlere başvurulmuş ve iç talebin baskılanmasına çalışılmıştır. Tüketim talebinde yaratılan durgunluk ve bunun özel yatırım

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

harcamalarına yansması ekonomik büyümenin esas itibariyle dış talep kaynaklı olması sonucunu doğurmuştur. Diğer taraftan özel tüketim ve yatırım talebindeki durgunluğun yanı sıra 2011 yılı ortalarına doğru Euro Bölgesinde yüksek kamu borçluluk düzeyi ve bunun banka bilançoları üzerine getirdiği yükü ilgili olarak başlayan krizin derinlik kazanmasıyla cari açığın finansmanında miktar ve nitelik olarak başlayan bozulma ithalat hacmi üzerinde daraltıcı bir etki doğurmuştur. Tüketim talebinin daralması, özel yatırım talebi ve ithalat hacmi büyümesinin yavaşlaması KDV ve ÖTV gelirlerini olumsuz biçimde etkilemiştir. 2011 yılı Ocak-Aralık döneminde 296 milyar 824 milyon TL. olan bütçe gelirleri 2012 yılının aynı döneminde yüzde 11.7 oranında bir artış sergileyerek 331 milyar 700 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir.

Merkezi Yönetim Bütçesi (Milyon TL.)

	2012 Bütçe Tahmini	Gerçekleşme		Artış	Gerçekleşme/ Bütçe tahmini	
		Ocak – Aralık 2011	2012		%’si	%
Gelirler	329 845	296 824	331 700	11.7	100.6	
Genel Bütçe Gelirleri	321 726	286 554	320 277	11.8	99.5	
Vergi Gelirleri	277 677	253 809	278 751	9.8	100.4	
Vergi Dışı Diğ. Gel.	44 049	32 745	41 526	26.8	94.3	
Özel Bütçe Gelirleri	6 091	8 174	9 085	11.1	149.2	
Düz. Den. Kur.Gel.	2 028	2 095	2 338	11.6	115.3	
Harcamalar	350 948	314 607	360 491	14.6	102.7	
Faiz Dışı Harcamalar	300 698	272 375	312 075	14.6	103.8	
Personel Giderleri	81 692	72 914	86 455	18.6	105.8	
Sos. Gü. Ku. Dev. Pr.	14 279	12 850	14 725	14.6	103.1	
Mal ve Hiz. Alıml.	28 859	32 797	32 504	-0.9	112.6	
Cari Transferler	130 220	110 499	129 266	17.0	99.3	
Sermaye Giderleri	27 914	30 905	34 185	10.6	122.5	
Diğer	17 735	12 410	14 940	20.4	120.4	
Faiz Harcamaları	50 250	42 232	48 416	14.6	96.4	
Bütçe Dengesi	- 21 104	-17 783	--28 791	61.9	136.4	
Faiz Dışı Denge	29 146	24 448	19 625	-19.7	67.3	

2012 yılında 331.7 milyar TL. olarak gerçekleşen bütçe gelirleri başlangıç hedefinin yüzde 100.6’sı oranında, 4.9 milyar TL. üzerinde gerçekleşmiştir. Merkezi yönetim bütçe gelirlerinin 320 milyar 277 milyon TL. bölümü Genel Bütçe vergi gelirlerinden, 11milyar 423 milyon TL. bölümü diğer gelirlerden oluşmuştur. Genel bütçe gelirleri önceki yıla göre nominal yüzde 11.7 oranında bir yükselmeye, reel anlamda (oniki aylık ortalamalara göre) yüzde 2.3 oranında genişleyerek 320 milyar 277 milyon TL. düzeyinde gerçekleşmiştir. Vergi gelirleri ise önceki yıla göre yüzde 9.8 oranında reel anlamda cüzi bir artış göstererek 278.8 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir. Genel bütçe vergi dışı gelirleri ise 2011 yılına göre yüzde 26.8 oranında bir yükselme ile 41.5 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

2012 yılında Gelir Vergisi tahsilatı önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 15.7 oranında bir artışla 56.5 milyar TL. olarak gerçekleşmiş,, Kurumlar Vergisi tahsilatı ise yüzde 7.5 oranında bir genişleme ile 29.0 milyar TL.'na yükselmiştir. 2012 yılında, bir önceki yıla göre reel anlamda Gelir Vergisi tahsilatı yüzde 6.3 oranında artış gösterirken Kurumlar Vergisi tahsilatı yaklaşık yüzde 1.0 oranında daralmıştır. Ekonomik yavaşlama, tüketim talebindeki ve ithalat hacmindeki durgunluk ve karlılık düzeyindeki gerilemeler Kurumlar Vergisini reel anlamda daraltırken, esas etkisini dahilde ve ithalde alınan KDV ile ÖTV tahsilatı üzerinde göstermiştir.2012 yılında 31.6 milyar TL. tutarında oluşan dahilde alınan KDV tahsilatı, önceki yıla göre sadece yüzde 5.4 oranında artarken, ithalde alınan KDV 2011 yılına göre yüzde 2.7 gibi nominal anlamda dahi cüzi bir artış sergilemiş ve 50 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir. İthalde alınan KDV tahsilatındaki bu olumsuz gelişmede ithalat hacminde meydana gelen keskin yavaşlama başta gelen etken olmuştur. 2012 yılında 71.7 milyar TL. düzeyinde gerçekleşen Özel Tüketim Vergisi tahsilatı 2011 yılına göre yüzde 11.7 oranında nominal ve yüzde 2.6 oranında reel bir artış ortaya koymuştur. Önceki yıla göre yüzde 27.6 oranında bir artış sergileyen Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) 2012 yılı tahsilatı 5 milyar 471 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir.

Vergi gelirleri kapsamında 2011 yılına göre geçen yıl Harçlarda yüzde 15.6, Damga Vergisinde yüzde 13.9 ve diğer vergiler tahsilatında ise yüzde 8.7 oranında artış gözlemlenmiştir.

2012 yılında 6111 Sayılı Kanun kapsamında tahsil edilen genel bütçe vergi gelirleri, teşebbüs mülkiyet gelirleri ile faiz, pay ve ceza gelirleri toplam tutarı 20 milyar 894 milyon TL. olmuştur.

2012 yılında merkezi yönetim bütçe giderleri, 350 milyar 948 milyon TL. ödenek öngörülmüş iken, 360 milyar 491 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılında faiz dışı harcamalar bir önceki yıla göre yüzde 14.6 oranında nominal, reel anlamda ise yüzde 5.2 oranında artış sergilemiş ve 312.1 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde personel giderleri yüzde 18.6 oranında hızlı bir artış sergilerken, cari transferlerdeki artış oranı biraz daha ılımlı oranda yüzde 17.0 olmuş ve reel anlamda yüzde 7.4 oranında ciddi bir genişleme göstermiştir. Önceki yıla göre personel giderlerindeki reel genişleme yüzde 9.2 olmuştur. 2010 yılında 2009 yılına göre yüzde 53.4 oranında dramatik bir artış sergileyen sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri 2011 yılında nominal yüzde 16.1 reel anlamda ise yüzde 9.0 oranında daha ılımlı bir artış göstermişti. 2010 yılında gözlemlenmiş olan söz konusu dikkat çekici artışta 15 Ocak 2010 tarihinden itibaren genel sağlık sigortası kapsamına alınan kamu personeli için genel sağlık sigortası primi ödenmeye başlanmış olması etkili olmuştur. 2011 yılında nominal yüzde 16.1 reel anlamda ise yüzde 9.0 oranında daha ılımlı bir artış göstermiş olan sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri 2012 yılında önceki yıla göre 14.6 oranında bir genişleme ile 14 milyar 725 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir. Mal ve hizmet alımı giderleri 2011 yılına göre cüzi de olsa gerilemiş ve yüzde 0.9 oranında bir azalma ile 32 milyar 504 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir. Merkezi yönetim bütçesinde 'cari transferler' başlığı altında toplanmış olan giderler önceki yıla göre yüzde 17.0 oranında bir genişleme ile 129 milyar 266 milyon TL. düzeyine yükselmiştir. 'Cari transferler' kapsamında sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderleri için önceki yıla göre yüzde 20.5 oranında nominal bir artışla 63 milyar 684 milyon TL. harcama yapılmıştır. Sosyal güvenlik primi hissesinin 5 puanlık kısmının Hazine tarafından karşılanması kapsamında yapılan transfer tutarı 5 milyar 492 milyon TL. olmuştur.

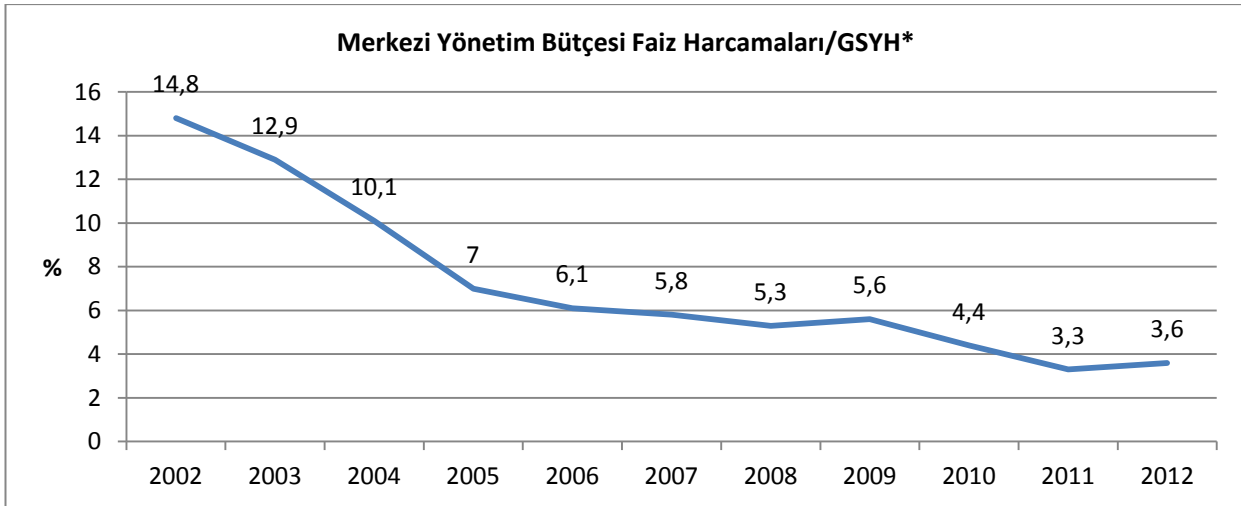
DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Cari transferler kapsamında tarımsal destekleme ödemeleri 2012 yılında önceki yıla göre yaklaşık enflasyon haddi düzeyinde, yüzde 8.5 oranında artarak 7 milyar 553 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılında vergi gelirleri tahsilatında gerçekleşen artış etkisini 'mahalli idare payları' üzerinde de göstermiş ve mahalli idare payları önceki yıla göre yüzde 11.3 oranında bir artışla 27 milyar 713 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir.

2011 yılı Ocak – Aralık döneminde 30 905 milyon TL. sermaye gideri gerçekleşmiş iken, 2012 yılında yüzde 10.6 oranında genişlemeyle, 34 milyar 185 milyon TL. sermaye gideri gerçekleşmiştir. 2011 yılında önceki yıla göre yaklaşık aynı düzeyde gerçekleşen 'sermaye transferi' kalemi 2012 yılında yüzde 11.4 oranında bir daralma göstermiş ve 5 milyar 970 milyon TL. düzeyine gerilemiştir. Borç verme giderlerinde ise önceki yıla göre yüzde 58.2 oranında keskin bir yükselme gerçekleşmiş ve bu başlık altında yapılan harcama 8 milyar 970 milyon TL.'na tırmanmıştır.

2012 Yılı genelinde ortalama borçlanma maliyetlerinde kayda değer bir değişim gözlenmemiş olmakla beraber merkezi yönetim bütçesi faiz harcamaları önceki yıla göre yüzde 14.6 oranında bir yükselme ile 48 milyar 416 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir.

Bu şekilde faiz harcamaları için bütçede öngörülmüş olan 50 milyar 250 milyon TL. tutarındaki ödeneğin yüzde 96.4'lük kısmı kullanılmıştır.

* 2012 yılına ilişkin değerlerin hesaplanmasında GSYH büyüme oranının yüzde 2.6 olacağı varsayılmıştır.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Merkezi yönetim bütçesi gelirleri ve harcamaları ile ilgili olarak yukarıda ana çizgileri ile verilen gelişmeler sonucu 2012 yılı Ocak – Aralık döneminde Bütçe önceki yıla göre belirgin bir bozulmayla 28.8 milyar TL tutarında açıklanmış ve söz konusu dönemde 'faiz dışı fazla' bir önceki yıla ilişkin 24 milyar 448 milyon TL.'düzeyinden yüzde 19.7 oranında bir daralma ile 19 milyar 625 milyon TL.'na gerilemiştir. Yılın tamamı için 21 milyar 104 milyon TL. tutarında öngörülen Bütçe açığı, yukarı yönlü önemli bir sapmayla ve önceki yıla göre yüzde 61.9 oranında bir genişlemeyle, öngörülen tutara göre yüzde 136.4 oranında olumsuz bir gerçekleşme sergilemiştir.

Kamu Borç Stoku

Bir önceki yıla göre 2007 yılında azalma eğilimi içine giren Merkezi Yönetim toplam borç stoku daha sonraki yıllarda yeniden tırmanma eğilimi sergilemiştir.2007 yılı sonu itibariyle 333.5 milyar TL. olan merkezi yönetim toplam borç stoku, 2008 yılı sonu itibariyle 380.3 milyar TL., 2009 yılı sonu itibariyle 441.5 milyar TL. ve 2010 yılı sonu itibariyle de 473.6 milyar TL. düzeyine çıkmıştır. Merkezi yönetim bütçesi performansında gerçekleşen belirgin iyileşmeye rağmen, merkezi yönetim brüt borç stokundaki yükselme eğilimi 2011 ve 2012 yıllarında da devam etmiş ve 2011 yılı sonu itibariyle 518.3 milyar TL. ve 2012 yılı kasım ayı sonu itibariyle 530.9 milyar TL.'na çıkmıştır. Söz konusu borç toplamının 387.7 milyar TL. bölümü TL. cinsinden kalan 143.2 milyar TL. eşdeğeri bölümü ise döviz cinsindedir.

Brüt borç stokundan Merkez Bankası mevduatı, kamu mevduatı ve İşsizlik Sigortası Fonu net varlıklarının düşülmesiyle bulunan kamu net borç stoku ise 2007 yılı sonundaki 248.4 milyar TL düzeyinden, 2008 yılı sonu itibariyle 268.0 milyar TL. 2009 yılı sonu itibariyle 309.9 milyar TL. ve 2010 yılı sonu itibariyle 317.8 milyar TL düzeyine yükselmiştir. Kamu net borç stoku 2011 yılından itibaren daralma süreci içersine girmiş ve 2011 yılı sonu itibariyle 290.1 milyar TL. ve 2012 yılı üçüncü çeyrek dönemi sonu itibariyle de 251.6 milyar TL. düzeyine gerilemiştir.

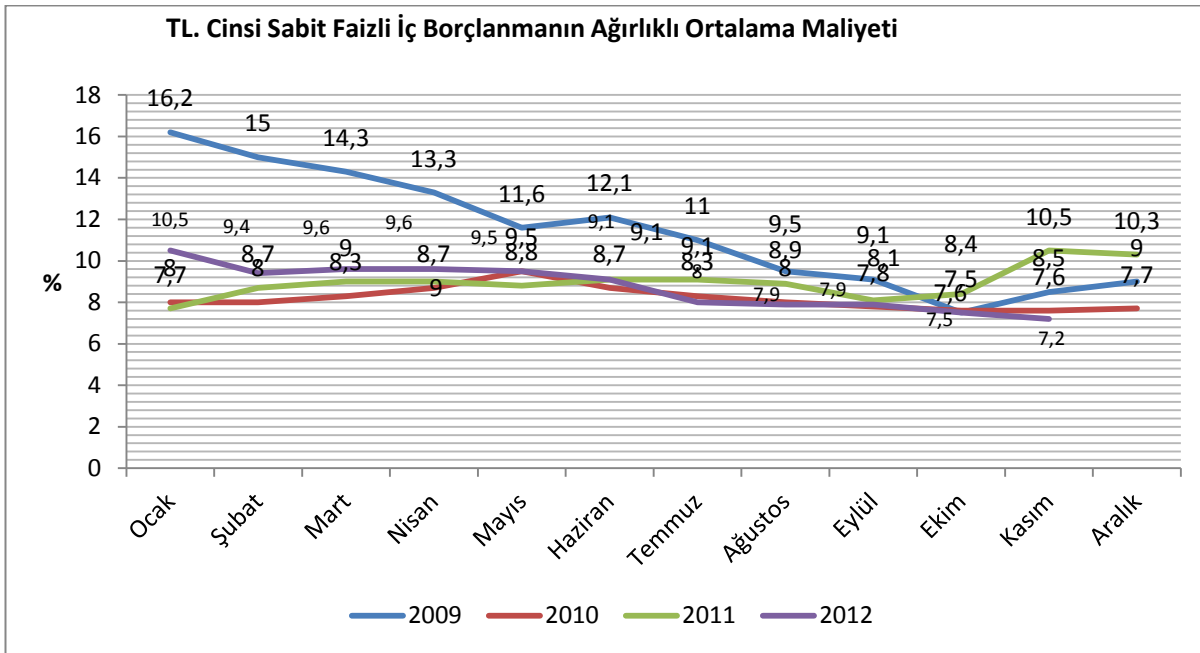
Kasım 2012 ayı sonu itibariyle toplam 414.1 milyar TL. düzeyinde bulunan Merkezi Yönetim borç stokunun 366.4 milyar TL. bölümünü iç borç, kalan 147.7 milyar TL. karşılığı bölümünü ise dış borçlar oluşturmaktadır.

Merkezi Yönetim Borç Stoku	(Milyon TL.)				
	2008	2009	2010	2011	Kasım 2012
İç Borç Stoku	274 827	330 005	352 841	368 778	387 750
Dış Borç Stoku	105 493	111 504	120 720	149 572	143 174
Toplam Borç Stoku	380 321	441 508	473 561	518 350	530 925
Top. Kamu Net Borç Sto.	267 992	309 886	317 783	290 089	251 634*

*Üçüncü Çeyrek Sonu itibariyle

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

2008 yılı Aralık ayında ağırlıklı olarak ortalama bileşik yüzde 18.6 ve enflasyondan arındırılmış reel anlamda da yüzde 9.3 olarak gerçekleşen TL. cinsi iskontolu iç borçlanma nominal bileşik maliyeti Aralık 2009 ayında 9.0'a ve Aralık 2010 ayında da 8.1'e gerilemiştir ancak enflasyon haddindeki yükselmeye paralel olarak 2011 yılında borçlanma maliyetinde cüzi bir artış meydana gelmiş ve Aralık ayı sonu itibariyle ortalama faiz haddi 10.3 olmuştur. 2011 yılı sabit faizli iç borçlanma ortalama maliyeti yüzde 8.7 olarak gerçekleşirken 2012 yılı Şubat ayından başlayarak faiz hadlerinde belirgin bir düşüş eğilimi gözlenmiş ve Kasım ayı itibariyle borçlanma faizi yüzde 7.2'ye kadar gerilemiştir. Enflasyon düzeyi dikkate alındığında reel faiz haddinin (stopaj sonrası) çok düşük hatta negatif olduğu bir döneme girilmiştir.

Küresel krizin yansmasıyla yaşanan derin ekonomik küçülmeye ve kamu finansman yapısındaki ciddi bozulmaya rağmen uluslar arası derecelendirme kuruluşları, bankacılık kesiminin küresel krize karşı gösterdiği direnç, kamu finansman maliyetlerindeki ve enflasyon oranındaki ciddi düşüş gibi olumlu unsurları dikkate alarak Aralık 2009 ayından başlayarak Türkiye'nin kredi notunu yükseltme cihetine gitmişlerdir. Bu kapsamda Moody's Ba 3 (durağan)'ı Ba 3 (pozitif) yaparken, Fitch BB (durağan)'ı BB + (durağan)'a ve JCR Şubat ayı başında BB (-)'den BB'ye yükseltmiştir.

Krizin görece olarak hafif atlatılması ve yeniden güçlü bir büyüme sürecine girilmiş olması, yüksek boyutlu cari işlemler hesabı açığının büyük ölçüde kısa vadeli yabancı kaynaklarla finanse edilmiş olmasına rağmen sözkonusu derecelendirme kuruluşlarını 2010 yılı boyunca yeniden not artırımına gidilmesi yönünde karar almaya yönelmiştir. Bu kapsamda yukarıda sıralanan Türkiye kredi notlarını Standard & Poor's BB Pozitif'e, Moody's Ba 2 Durağan'a, bilahare Ba 2 Pozitif'e, Fitch BB + Pozitif'e ve JCR de BB Durağan'a yükseltmişlerdir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

2011 yılında diğerleri Türkiye uzun vadeli yabancı para kredi notlarında bir değişikliğe gitmezlerken, Fitch derecelendirme kuruluşu Türkiye kredi notunu 24 Kasım 2011 tarihinde BB+ (Durağan) olarak bir kademe düşürmüştür.

2012 yılında ise Standard&Poors 1 Mayıs tarihinde BB (pozitif)ten BB (durağan)a, Fitch 5 Kasım tarihinde BB+ (durağan)dan BBB – (durağan)a çevirmiş, Moody's ise 20 Haziran 2012 tarihinde Ba 2 (pozitif)ten Ba 1 (pozitif)e –yatırım yapılabilir- çıkararak not yükseltmesine gitmiştir.

Para Politikası ve Uygulaması

Küresel krizin ekonomik faaliyet hacmi üzerindeki olumsuz yansımalarını sınırlı tutabilmek amacıyla Merkez Bankası 2008 yılı Kasım ayından başlayarak kısa vadeli faiz hadlerini süratli biçimde aşağı çekerken, likidite sıkışıklığını giderici önlemlere başvurmuştur. Bu çerçevede Kasım 2008 ayında başlayan bir yıllık süreçte politika faiz hadleri 1025 baz puan düşürülmüştür. Para Politikası Kurulu 2009 yılı Aralık ayında politika faizindeki indirim sürecine son vermiştir. Faiz oranı daha sonra Eylül ve Ekim 2010 aylarında sırasıyla 0.25 ve 0.50 puan düşürülmüştür. Ekonomide 2009 yılı son çeyrek döneminde başlayan toparlanma ile birlikte iç talepte hızlı bir büyüme süreci başlamış ve değerli TL:'nin ve sermaye akışındaki hızlı genişlemenin etkisiyle ithal talebinde süratli bir tırmanma yaşanmış ve iç talep ile dış talep arasında belirgin bir ayrışma yaşanmıştır.

Küresel kriz ve ekonomideki küçülme nedeniyle 2009 yılı sonunda GSYH'nın yüzde 2.3'üne kadar gerileyen cari işlemler açığı ekonomideki canlanmayla birlikte tekrar artmaya başlamış ve 2010 yılı sonunda milli gelirin yüzde 6.6'sına ulaşmıştır. Bu süreçte kredi hacminde gözlemlenen hızlı artış ta iç talebi besleyerek cari açığın büyümesinde etkili olmuştur. Diğer taraftan cari açığın finansmanında portföy yatırımları ve diğer yatırımların payı artış gösterirken doğrudan yatırımların payının düşmesi, sermaye akımlarının hacim ve yönünde meydana gelebilecek değişimlere karşı ekonominin kırılganlığını artırmıştır. Merkez Bankası oluşan makro finansal risklerin azaltılabilmesine yönelik olarak politika araçları kapsamını çeşitlendirmiş ve geleneksel politika aracı olan bir hafta vadeli repo ihalelerine ek olarak zorunlu karşılıklar, faiz koridoru ve diğer likidite araçlarının kullanımına yönelmiştir. Bu çerçevede kredi hacmi artış hızının yavaşlatılması ve bankaların varlık ve yükümlülükleri arasındaki vade farkının azaltılması için zorunlu karşılık oranları TCMB tarafından aktif bir politika olarak kullanılmaya başlanmıştır. Türk Lirası zorunlu karşılıklara faiz ödenmesi uygulamasına son verilmiş ve bankacılık sisteminin yükümlülük vadesini uzatmak için zorunlu karşılık oranları kısa vade için daha yüksek olacak şekilde farklılaştırılmıştır. Diğer taraftan banka kısa vadeli sermaye girişlerinin azaltılması amacıyla düşük politika faizi ve geniş faiz koridoru uygulamasına geçmiştir. Merkez Bankası yakın geçmiş dönemde piyasa gelişmelerine daha hızlı yanıt veren, karar revizyonuna giden, daha esnek (unorthodox) bir politika benimsemiştir. Bu çerçevede küresel ekonomide yaşanan sıkıntıların yurtiçi faaliyet hacmi üzerindeki olumsuz etkilerini sınırlandırabilmek amacıyla 4 Ağustos 2011 tarihinde politika faizi 50 baz puan düşürülmüş, gecelik borçlanma faizi 350 baz puan artırılarak faiz koridoru daraltılmıştır. Ayrıca Temmuz ve Ağustos aylarında döviz kurlarında gözlenen aşırı oynaklık dikkate alınarak döviz satım ihalelerine başlanmış, döviz ve efektif piyasasında MB taraflı işlemlerde Dolar

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

ve Euro için borç verme faiz oranı düşürülmüştür. 2011 yılı Ekim ayında ise TL.'nda yaşanan değer kaybının enflasyon beklentisi ve görünümü üzerindeki olumsuz etkisini sınırlamak amacıyla MB gecelik borç verme faiz oranı 350 baz puan artırılmış ve MB döviz ve efektif piyasaları depo piyasasında aracılık faaliyetine 10 Kasım tarihinde yeniden başlamıştır.

Döviz piyasasında yaşanan oynaklıkların azaltılması ve rezerv birikimi amaçlı olarak Merkez Bankası 2011 yılında esnek döviz alım ihaleleri yoluyla piyasadan 6 450 milyon Dolar alırken, 5 Ağustos 2011 tarihinden başlamak üzere döviz satım ihaleleri yoluyla piyasaya 11110 milyon Dolar likidite sağlamıştır. Döviz piyasasına yapılan müdahale sürecinde ise toplam 2 milyar 390 milyon Dolar satımda bulunulmuş yıl içinde toplam net döviz alımı (-) 7 milyar 150 milyon Dolar olmuştur.

TCMB 2011 yılı uygulamalarına ana çizgileriyle bakıldığında; yılın ilk yarısında Kasım 2010 ayında geçilen sıkı para politikası sürdürülmüş bu kapsamda piyasadan yaklaşık 40 milyar TL. çekilmiş, Ağustos ayında ise risk algılamalarında meydana gelen değişimi dikkate alarak olası addedilen ekonomik durgunluğu hafifletmek amacıyla politika faizi indirilirken borçlanma faizi 350 baz puan artırılmış, bu surette faiz koridoru daraltılmış, ayrıca ihalelerde teklif tutarı limiti sınırlandırılmıştır. Daha sonra iç talep ve dış talep arasındaki ayrışmanın devam etmesi, cari açığın yükselmesi ve döviz kuru üzerindeki baskının artması üzerine para politikasında yeniden sıkılaştırıcı önlemler alınmış, borç verme faizi yüzde 9.0'dan yüzde 12.5'e yükseltilmiş, bu önlemlerin yanı sıra piyasanın likidite ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlamak amacıyla genişletici bir yaklaşımla zorunlu TL. karşılıkların döviz ve altın cinsinden tesisine olanak sağlamıştır. Merkez bankası 29 Aralık 2011 tarihinden itibaren yeni bir parasal sıkılaştırmaya gitmiştir.

2012 yılı başlarından itibaren küresel risk iştahı kademeli olarak iyileşme göstermiş, TCMB fiyat istikrarı amacı doğrultusunda yılın ilk yarısında sıkı likidite politikasını sürdürmüştür. İkinci yarıda ise enflasyonun kontrol altına alınmasıyla para politikası aşamalı biçimde ekonomik faaliyet hacmini daha destekleyici bir konuma getirilmiştir. Bu kapsamda yıl ortasından itibaren piyasaya verilen likidite arttırılmak suretiyle kısa vadeli faizlerin faiz koridorunun alt sınırına yakın seyretmesi sağlanmıştır. Ekonomik faaliyet hacmindeki durgunluğun yapışkan hale gelmesi de dikkate alınarak, Eylül ayından itibaren küresel risklerde iyileşme gözlenmesi ve Rezerv Opsiyonu Mekanizmasının daha etkili bir şekilde devreye girmesi faiz koridorunun alt sınırının kademeli olarak aşağı çekilmesine olanak vermiştir. Aralık ayında ise TCMB hızlanma eğilimi içine giren sermaye akımlarının finansal istikrar üzerinde oluşturabileceği riskleri dengelemek amacıyla politika faizini sınırlı oranda indirirken zorunlu karşılıklara ilişkin olarak ölçülü sıkılaştırıcı önlemler almıştır. 2012 yılında ise TCMB döviz satım ihaleleri ve doğrudan satım müdahaleleri ile piyasaya toplam 2 milyar 456 milyon Dolar tutarında likidite sağlamıştır.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

TCMB 25 Aralık 2012 tarihinde 2013 Yılı Para ve Kur Politikasını açıklamıştır. Bir önceki yılda olduğu gibi 2013 yılında da Banka fiyat istikrarı hedefinden ödün vermeden finansal istikrarı da gözeten bir politika izlemeye devam edecektir. Para ve kur politikası alanında Merkez Bankasınca izlenmesi öngörülen tutum aşağıda ana çizgileriyle verilmektedir.

- Fiyat istikrarı ve finansal istikrar amaçları doğrultusunda geleneksel araçların yanı sıra yeni politika çerçevesi dahilinde geliştirilen araçlar da kullanılmaya devam edilecektir. Bu doğrultuda politika faizi, faiz koridoru, likidite yönetimi, zorunlu karşılık oranları ve ROM (rezerv Opsiyonu Mekanizması) gibi araçlar kullanılabilir.
- Orta vadeli, 2012-2014 yılları için olduğu gibi 2015 yılı enflasyon hedefi olarak yüzde 5 korunacaktır.
- Belirsizlik aralığı önceki yıllarda olduğu gibi her iki yönde 2 yüzdelerlik puan olarak korunacaktır.
- TCMB, uluslararası sermaye akımlarının yurt içi ekonomi üzerinde oluşturduğu oynaklığın sınırlandırılmasına yönelik politikalarına devam edecektir. Dolayısıyla kredilerin aşırı hızlı değişmesine ve döviz kurunun iktisadi temellerden kopuk hareketler göstermesine kayıtsız kalmayacaktır. Para politikası uygulanırken fiyat istikrarı ile çelişmemesi kaydıyla aşırı borçlanma ve makroekonomik dengesizliklere ilişkin riskler dikkate alınacaktır.
- Para politikasının temel iletişim araçları Enflasyon Raporu ve Para Politikası Kurulu Raporlarıdır.
- Merkez Bankası 2013 yılında da enflasyon hedeflemesinin yanı sıra dalgalı döviz kuru rejimi uygulamasına devam edecektir. Dalgalı döviz kuru rejiminde döviz kurları piyasadaki arz talep koşulları tarafından belirlenmektedir.
- Rezerv Opsiyonu Mekanizması (ROM) gerek düzenli döviz ihalelerine gerek doğrudan müdahaleye duyulan ihtiyacı azaltmıştır. ROM para politikasını destekleyici bir araç olarak kullanılmaya devam edecek, gün içi döviz satım ihalelerine 2 Ocak 2013 tarihinde son verilecek, istisnai haller dışında 2013 yılında döviz alım ihalesi yapılmayacaktır.

Dış Ticaret

Türkiye'nin dış ticaret hacmi küresel krizin yansımalarının derinden hissedilmeye başladığı 2008 yılı son çeyrek dönemine kadar olan dönemde hızlı bir genişleme sergilemiştir. 2000 yılı itibarıyla 82.3 milyar Dolar olan dış ticaret toplam tutarı yaşanan ekonomik kriz nedeniyle 2001 yılında 72.7 milyar Dolara düştükten sonra hızlı bir büyüme sergilemiş ve 2008 yılında 336 milyar Dolara çıkmıştır. Sözü edilen dönemde ithalat hacmi genelde ihracat hacmi büyümesinde daha hızlı gerçekleştiği cihetle dış ticaret açığı da hızlı bir genişleme sergilemiş ve 2008 yılında 70 milyar Dolara tırmanmıştır. Ancak küresel ekonomik kriz 2008 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren etkisini ülkemiz dış ticareti üzerinde belirgin bir şekilde göstermeye başlamış ve giderek derinleşmiştir.

2009 yılında ihracat ve ithalat hacimlerinde çarpıcı daralmalar yaşanmıştır. 2009 yılında ihracat tutarı bir önceki yıla göre yüzde 22.6 oranında bir daralmayla 102.1 milyar Dolar olarak gerçekleşirken, ithalat hacmi daha hızlı bir düşüş sergilemiş ve önceki yıla göre yüzde 30.2 oranında bir azalmayla 140.9 milyar Dolara gerilemiştir. Dış ticaret hacminin 243.1 milyar Dolara gerilediği 2009 yılının tamamında dış ticaret açığı,

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

keskin bir daralmayla,2008 yılına ilişkin 70 milyar Dolar düzeyinden, 38.8 milyar Dolar düzeyine düşmüştür. 2007 ve 2008 yıllarının tamamı itibariyle sırasıyla yüzde 63.1 ve yüzde 65.4 olarak gerçekleşen ihracat tutarının ithalatı karşılama oranı, 2009 yılında ithalatta meydana gelen daralmanın daha keskin olması nedeniyle, çarpıcı bir yükselmeye yüzde 72.5'e çıkmıştır.

2009 yılı son çeyrek döneminden itibaren belirginlik kazanan ekonomik toparlanma ile beraber özellikle ithalat hacmi olmak üzere dış ticaret faaliyet hacminde tekrar hızlı bir genişleme süreci içersine girilmiştir. 2010 yılında başta Euro Bölgesi ekonomileri olmak üzere önemli ticaret ortaklarımızda ekonomik toparlanmanın yavaş seyretmesi ve TL.'nin aşırı değerli konumunu sürdürüyor olması ihracat faaliyetini olumsuz biçimde etkilemiştir. Buna karşılık hızlı ekonomik büyümenin hane halkı gelirlerini artırarak tüketim talebini canlandırması, aşırı değerli Türk Lirası'nın ithal mallarına olan talebi özendirmesi ayrıca ithal girdi kullanımı daha çekici kılması, genişleyen ekonomik faaliyet hacminin ithal girdilere olan talebi arttırması, diğer taraftan canlanan yatırım faaliyetinin yatırım malları ithalatını yükseltmesi ile başta enerji ve metaller olmak üzere emtia fiyatlarındaki hızlı tırmanma, 2010 yılında ülkemiz ithalat hacminin çok süratli biçimde büyüme göstermesinde rol oynayan başlıca faktörler olmuştur. 2010 yılında önceki yıla göre yüzde 11.5 oranında artışla ihracat tutarı 113.9 milyar Dolara yükselirken ithalat tutarı yüzde 31.7 oranında çarpıcı bir genişlemeyle 185.5 milyar Dolara yükselmiş ve bu şekilde dış ticaret açığı 2009 yılına göre yüzde 84.8 oranında büyüyerek 71.7 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir.

İç talep dış talep arasında oluşan bu hacimli ayrışmanın GSYH'nın yüzde 9.8'ine ulaşan cari işlemler açığı ve ağırlıklı kısa vadeli dış borçlanma yoluyla makroekonomik denge üzerinde yarattığı ciddi boyuttaki risk dikkate alınarak uygulamaya konulan önlemlere (KDV, ÖTV ile MB ve BDDK kararları) rağmen dış ticaret açığındaki hızlı büyüme 2011 yılı son aylarına kadar devam etmiştir. 2011 yılında toplam ihracat tutarı 21 milyar Dolarlık bir artışla, önceki yıla göre yüzde 18.5 oranında ciddi bir genişleme göstererek 134.9 milyar Dolara yükselmiş ancak ithalat hacmindeki hızlı büyümenin önü alınamamıştır. Anılan yılda ithalat çok cüzi bir yavaşlamayla yüzde 29.8 oranında genişlemiş ve 240.8 milyar dolara tırmanmıştır. İç dış talep arasındaki ayrışmanın devam etmesi 2011 yılında dış ticaret açığının rekor bir düzeye,105.9 milyar Dolara yükselmesi sonucunu doğurmuştur.

Başta kredi hacmi genişleme hızının azaltılması olmak üzere ekonominin soğutulması doğrultusunda alınan önlemlerin de etkisiyle 2011 yılı ikinci çeyrek dönemden başlayarak GSYH büyüme hızında başlayan ve ısrarlı biçimde 6 dönemdir devam eden yavaşlama, özel tüketim ve yatırım harcamaları üzerinde ciddi boyutta baskı oluşturmuştur. Bu süreç 2012 yılında ithalat hacminde son yıllarda tanık olunan hızlı büyümenin önüne geçilmesi sonucunu doğurmuştur. Buna karşılık önemli ihraç piyasamız olan Euro Bölgesinde hüküm süren krize rağmen ihracat hacminin olumlu bir hızla büyümeye devam etmesi 2012 yılında dış ticaret alanında olumlu bir gelişmeyi beraberinde getirmiştir.

2012 yılının Ocak-Kasım döneminde toplam ihracat önceki yılın aynı dönemine ilişkin 122.4 milyar Dolardan, yüzde 14.3 oranında bir büyüme göstererek 140.0 milyar Dolara yükselmiştir. Aynı dönemler itibariyle ithalat ise 2011 yılında gerçekleşen 220.2 milyar Dolar düzeyinden, yüzde 1.6 oranında daralarak keskin bir trend değişikliği ile 216.8 milyar Dolara gerilemiştir. Aynı dönemler itibariyle dış ticaret açığı ise yüzde 21.5 oranında önemli bir daralma ile 97.8 milyar Dolardan 76.8 milyar Dolara düşmüştür.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

2012 yılı ilk onbir aylık döneminde toplam ihracat tutarının yüzde 94.1'ini imalat sanayi ürünleri oluştururken, toplam ithalat tutarının yüzde 14.1'ini yatırım malları, yüzde 74.2'sini ara malları, yüzde 11.2'sini de tüketim malları teşkil etmiştir. Bu mal gruplarının ithalat tutarı bir önceki yılın aynı dönemine göre 2012 yılı Ocak-Kasım döneminde yatırım ve tüketim mallarında sırasıyla yüzde 8.9 ve yüzde 10.4 oranında daralma sergilerken, aramalarında cüzi düzeyde, yüzde 1.3 oranında artış göstermiştir.

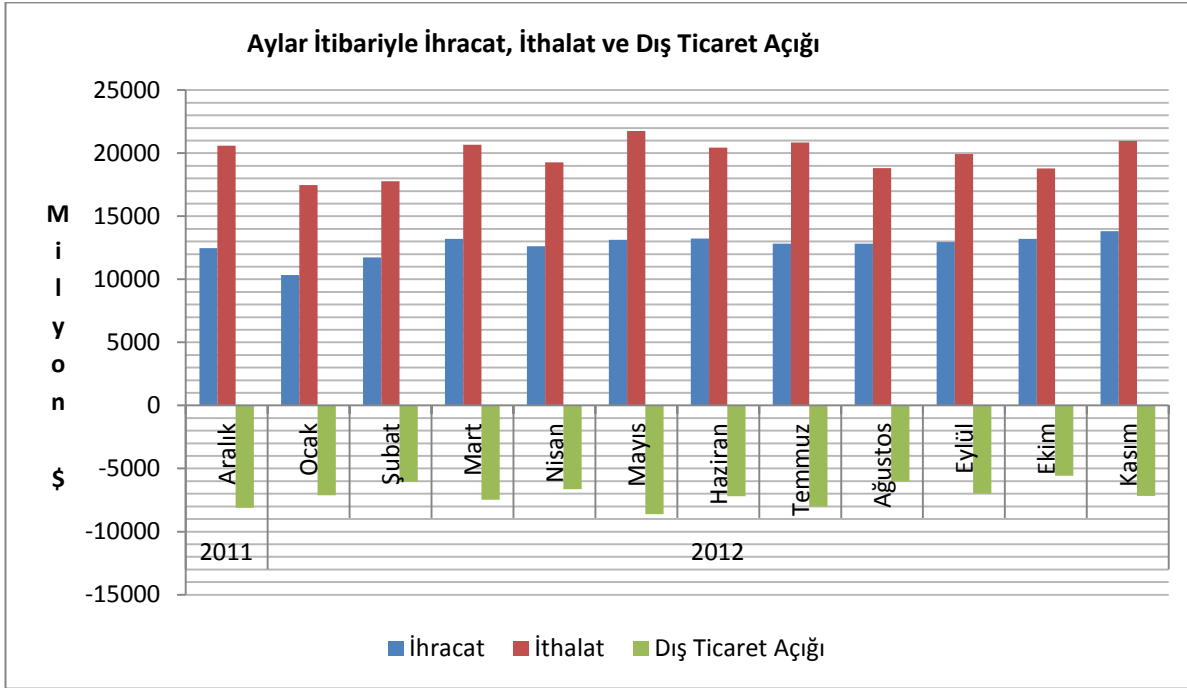
Geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre ise aynı dönemler itibariyle, sermaye malları ihracatı yüzde 2.1 oranında azalırken, ara malları ihracatı yüzde 23.7 ve tüketim malları ihracatı da yüzde 36.2 oranında artış göstermiştir.

2012 yılının Ocak-Kasım döneminde Avrupa Birliği üyesi ülkelere yapılan ihracat tutarı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4.9 oranında bir düşüşle 54.3 milyar Dolara gerilerken, bu ülkeler grubuna yapılan dış satımın toplam ihracat içindeki payı da belirgin bir daralma ile yüzde 46.7'den yüzde 38.8'e düşmüştür. Ocak-Kasım itibariyle toplam ihracatın 34.4 milyar Dolarda dikkat çekici bir artışla 48.9 milyar Dolara yükseldiği Asya ülkelerinin toplam ihracat faaliyeti içerisindeki ağırlığı da yüzde 28.1'den yüzde 34.9'a yükselmiştir. Bu kapsamda yer alan Yakın ve Orta-Doğu ülkelerine yapılan ihracat ise bu dönemler itibariyle keskin bir tırmanma göstererek 25.1 milyar Dolardan 39.3 milyar Dolara tırmanmak suretiyle, toplam içindeki ağırlığını yüzde 20.5'ten yüzde 28.1'e çıkarmıştır. Bu gelişmeler sonucunda Ocak-Kasım ayları itibariyle 2012 yılında toplam ihracat hacmi içerisinde AB üyesi olan ülkelere (27 ülke) yapılan ihracat tutarının ağırlığı yüzde 38.8 olurken, 2011 yılının aynı döneminde bu ülkelere yapılan ithalatın toplam ithalat tutarı içinde yüzde 37.9 olan payı 2012 yılının aynı döneminde yüzde 36.8'e gerilemiştir. 2012 yılında Asya ülkelerinin dış ticaret faaliyeti içerisinde taşıdığı ağırlıkta ihracat hacmi genişlemesinden kaynaklanan artış gözlemlenmiştir. 2012 yılında bir önceki yıla göre Asya ülkelerine yapılan toplam ihracat tutarı yüzde 42.4 oranında artarken bu ülkelere yapılan ithalat hacminde yüzde 3.2 oranında bir küçülme gözlenmiş ve toplam ithalat faaliyeti içinde bu ülke grubunun payı yüzde 30.7'den yüzde 30.2'ye gerilemiştir.

2012 yılı Ocak-Kasım döneminde ihracat faaliyetinde yüzde 8.7 ağırlıkla Almanya ön sırada yer alırken onu yüzde 7.0 ile Irak izlemiştir. Yoğun biçimde altın satışlarının söz konusu olduğu İran ise yüzde 6.9 pay ile en çok ihracat yapılan üçüncü ülke olmuştur. İthalat faaliyetinde ise yüzde 11.1 pay ile Rusya Federasyonu en ağırlıklı ülke olmuş, onu yüzde 9.0 ile Çin ve yüzde 8.9 ile en büyük ticari ortağımız olan Almanya takip etmiştir.

Ocak, Şubat ve Mayıs ayları dışında önceki yılın aynı aylarına göre azalma gösteren ithalat tutarının Kasım ayında yüzde 12.5 oranında bir genişleme göstermiş olması dikkat çekici olmuştur. Bu durumun devamı, düşük büyüme hızına rağmen dış ticaret açığının ve cari açığın düşürülebilmesi gibi yapısal bir soruna işaret edebilir. Enerji ve ara malı ithalatının fiyat (kur) esnekliğinin düşük olması dış ticaret açığının sürdürülebilir bir büyüme hızı eşliğinde düşürülebilmesi alanında önemli bir darboğaz oluşturmaktadır.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Ödemeler Dengesi

2011 yılı son çeyrek döneminden itibaren özel tüketim ve yatırım talebinde gözlenen durgunluk ve daralmanın GSYH büyüme hızında yol açtığı yavaşlama 2012 yılında 'ödemeler dengesi'nde yeterli olmamakla beraber belirgin bir iyileşmeyi beraberinde getirmiştir. İç tasarruf eğiliminin yetersizliği nedeniyle özellikle tüketimin canlı seyrettiği, yatırım hacmi ile gelişme hızının yüksek olduğu dönemlerde belirginleşen ve yapısal sorun niteliği taşıyan ödemeler dengesi cari işlemler hesabı açığı 2009 yılının son çeyrek döneminde başlayan ekonomik toparlanma sürecine bağlı olarak hızlı bir büyüme sergilemiştir. 2010 yılında ödemeler dengesi "cari işlemler hesabı" açığı önceki yıla göre yüzde 247.1 oranında, kaygı verici bir genişlemeyle 48 milyar 557 milyon Dolara yükselmiştir. Dış ticaret dengesinde söz konusu yıllar itibariyle meydana gelen 31.5 milyar Dolar tutarındaki bozulma doğrudan cari işlemler hesabına yansımıştır. Cari açık 2011 yılında da hızlı büyümesini sürdürmüştü ve yıl sonu itibariyle 77 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Yıllıklandırılmış bazda Kasım 2011 ayından başlayarak düşme eğilimi içine giren 'cari işlemler hesabı' açığı 2012 yılının Ocak – Kasım döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 25.1 milyar Dolar tutarında çarpıcı bir daralma ile önceki yılın aynı dönemine ilişkin 70 milyar 377 milyon Dolar düzeyinden 45 milyar 242 milyon Dolar düzeyine gerilemiştir. Dış ticaret dengesinde söz konusu dönemler itibariyle meydana gelen 21.7 milyar Dolar tutarındaki iyileşme cari işlemler hesabı açığındaki daralmada esas unsur olmuştur. Kasım 2012 ayı itibariyle son oniki aylık dönemde ise cari açık 51.9 milyar Dolara gerilemiştir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

2012 yılının Ocak – Kasım döneminde ödemeler dengesindeki ‘dış ticaret’ hesabı, 2011 yılının aynı dönemine göre yüzde 26.3 oranında bir daralma ile 60.7 milyar Dolar tutarında açık vermiştir. Dış ticaret açığının keskin bir gerileme göstermesinde, altın dahil (net) ithalat (CIF) harcamalarının önceki yıla göre yüzde 9.3 oranında azalarak 222 milyar 181 milyon Dolara düşmesinin yanı sıra ihracat (FOB) gelirlerinin yüzde 5.5 oranında genişleyerek 134 milyar 911 milyon Dolar olarak gerçekleşmesi neden olmuştur. Aynı dönem bavul ticareti gelirleri ise yüzde 27.3 oranında bir artışla 5 milyar 179 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Ocak – Kasım döneminde ‘hizmetler’ hesabının önemli kalemlerini oluşturan net ‘turizm’ gelirleri 2011 yılının aynı dönemine ilişkin tutarla yaklaşık aynı değeri koruyarak 17.8 milyar Dolar olarak gerçekleşirken, ‘hizmetler’ hesabının diğer önemli kalemi olan ‘taşımacılık’ kalemi, önceki yılın ilk onbir aylık döneminde 2 milyar 160 milyon Dolar girişle sonuçlanmışken, bu yılın aynı döneminde, yüzde 150.0 oranında bir yükselmeye net 4 milyar 643 milyon Dolar net girişle sonuçlanmıştır. Diğer önemli bir hizmet ticareti kalemi olan ‘inşaat’ -yurtiçinde yerleşik inşaat şirketlerince yurtdışında gerçekleştirilen- hizmetlerinden kaynaklanan net döviz girişi 2012 yılının Ocak-Kasım döneminde önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 31.3 oranında ciddi boyutta bir yükselişle 918 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Ücret ödemeleri ve yatırım geliri kalemlerinden oluşan ‘gelir’ hesabı 2011 yılı Ocak – Kasım dönemine göre yüzde 11.6 oranında bir küçülme ile 6 milyar 211 milyon Dolar net çıkışla sonuçlanmıştır. Yatırım gelirleri kapsamında büyük ölçüde kar transferlerinden oluşan ‘doğrudan yatırımlar’ ‘portföy yatırımları’ ve faizlerden oluşan ‘diğer yatırımlar’da gözlemlenen net çıkışlar sırasıyla 1 694 milyon, 826 milyon ve 3 497 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.

2012 yılının ilk onbir aylık döneminde uzun ve kısa vadeli kredilere ilişkin faiz ödemeleri, önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 11.2 oranında bir genişleme ile 5 milyar 52 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Cari transferler ilk onbir aylık dönemde yüzde 10.1 oranında azalarak 1 198 milyon Dolar giriş kaydetmiştir. Azalma esas itibarıyla ‘işçi gelirleri’ kalemindeki düşüşten kaynaklanmıştır.

Cari açığın finansmanı

45.2 milyar Dolar tutarındaki cari açıktan ‘net hata noksan’ kaleminde yer alan 6.8 milyar Dolar tutarındaki girişin –kaynağı belli olmayan- düşülmesiyle bulunan 38.4 milyar Dolar tutarındaki finansman ihtiyacına, 21.7 milyar Dolar tutarındaki rezerv artışı ilave edildiğinde 2012 yılının ilk onbir aylık döneminde sağlanan dış finansman tutarı toplam 60.1 milyar Dolar olarak belirlenmektedir. Bu dönemde verilen cari açık ve rezerv artışı nedeniyle finanse edilmesi gereken 60.1 milyar Dolar tutarındaki finansman açığının 7 milyar 540 milyon Doları ‘doğrudan yatırımlarla’, 35.2 milyar Doları ‘portföy yatırımları’ ile ve kalan 17.3 milyar Doları da ticari ve nakit krediler ile mevduatlardan oluşan ‘diğer yatırımlar’la finanse edilmiştir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Doğrudan yatırımlar kapsamında yurtdışında yerleşik kişilerce, bu dönemde gerçekleştirdikleri gayrimenkul alımlarını da içerecek şekilde, önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 9.7 oranında bir azalmayla 11 milyar 336 milyon Dolar tutarında yatırım yapılmıştır. Yabancıların gayrimenkul yatırımları önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 23.2 oranında bir yükselişle 2.3 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Yine 'doğrudan yatırımlar' kapsamında yurtiçinde yerleşik kişilerin yurtdışında yaptıkları net yatırımlar 3 796 milyon Dolar olarak gerçekleşirken, toplam 4 043 milyon Dolar tutarında çıkış gerçekleşmiştir.

Yabancılarca 'portföy yatırımları' kapsamında 2011 yılı Ocak-Kasım döneminde 1 milyar 189 milyon Dolar tutarında hisse senedi satışı gerçekleştirilmiş iken bu yılın aynı döneminde 5 milyar 422 milyon Dolar tutarında hisse senedi alımı gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde yurtdışı yerleşiklerce brüt 6 073, itfalar dışında net 3 823 milyon Dolar tutarında devlet tahvili satın alınmıştır. Ayrıca Ocak-Kasım 2012 döneminde 14 milyar 998 milyon Dolar tutarında da DİBS Devlet iç borçlanma senedi- satışı suretiyle finansman sağlanmıştır.. Bankacılık sektörü 2012 yılının ilk onbir aylık döneminde yurtdışında 7 210 milyon Dolar tutarında tahvil ihracı gerçekleştirmiştir. Diğer sektörler ise aynı dönemde tahvil ihracı suretiyle 1.2 milyar Dolar net borçlanma gerçekleştirmişlerdir. Ocak-Kasım döneminde bankacılık sektörünün net kredi kullanımı önceki yılın aynı dönemine ilişkin 12 606 milyondan 9 910 milyon Dolar azalışla 2 milyar 898 milyona gerilemiştir. Diğer sektörler önceki yılın aynı döneminde net 7 260 milyon Dolar kredi kullanmış iken, 2012 yılı Ocak-Kasım döneminde 2 076 milyon Dolar azalışla net 5 184 milyon Dolar net kredi kullanıcısı olmuştur.

Ocak-Kasım döneminde rezerv artışı dışında ortaya çıkan 38.3 milyar Dolar tutarındaki finansman gereksiniminin 7.5 milyar Doları doğrudan yatırım girişleriyle karşılanmış, yabancıların hisse senedi alımları toplam tutarı olan 5.4 milyar Doların da çıkarılmasıyla bulunan kalan çıkışlarının ilave edilmesiyle bulunan kalan 25.4 milyar Dolarlık bölümü ise esas itibarıyla özel ve kamu kesimi borçlanmasıyla karşılanmıştır. Bu tutarın devlet tahvili dışında kalan bölümünü kısa vadeli sıcak para oluşturmaktadır.

2011 yılına göre önemli ölçüde gerilemiş olmakla beraber yine de sürdürülemez boyutta olan cari açığın önemli bölümünün bu şekilde kısa vadeli sıcak para ile finanse edilmesi ekonomik ve finansal istikrar açısından ciddi bir tehdit oluşturmakta ve ekonominin küresel sermaye hareketlerinde gözlenebilecek olan dalgalanmalara karşı duyarlılığını artırmaktadır. Diğer taraftan 'mütekabiliyet' zorunluluğunun kaldırılması ile canlanarak ilk onbir aylık dönemde net 2 milyar 441 milyon Dolar olarak gerçekleşen gayrimenkul satışının bir varlık satışı –yabancılarca mülkiyet devri- olduğunu önemle not etmek gerekir.

Uluslararası Yatırım Pozisyonu, Dış Varlık ve Yükümlülükler

Yabancıların yurtiçinde yaptıkları doğrudan yatırımlar, portföy yatırımları ve diğer yatırımlardan oluşan dış yükümlülüklerimiz ile yurtdışında yapılan doğrudan yatırımlar, portföy yatırımları, diğer yatırımlar ve rezerv varlıklardan oluşan varlıklarımız arasındaki farkı veren net yükümlülüklerimizde –uluslar arası net yatırım pozisyonu- 2012 yılının ilk onbir aylık döneminde 71 milyar 786 milyon Dolar tutarında, dikkat çekici boyutta bir artış meydana gelmiştir. Bu olumsuz gelişmeye bu yılın ilk 11 aylık döneminde dış varlıklarda 30.8 milyar Dolar tutarında bir artış gözlenmesine karşılık dış dünyaya karşı olan

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

yükümlülüklerimizde 102.7 milyar Dolar tutarında alarm verici bir genişlemenin meydana gelmiş olması yol açmıştır.

Aşağıda dış varlık ve yükümlülüklerimizde son onbir aylık dönemde meydana gelen gelişmeler ana başlıklar altında verilmektedir.

Uluslar arası Yatırım pozisyonu
(Milyon Dolar Olarak)

	2011 Sonu	2012 Kasım
Varlıklar	178 047	208 994
Yurtdışında Doğrudan Yatırımlar	26 398	30 194
Portföy Yatırımları	1 778	998
Diğer Yatırımlar	61 525	59 437
Efektif ve Mevduatlar	45 091	40 871
Krediler	13 919	16 004
Diğer	2 515	2 561
Rezerv varlıklar	88 346	118 365
Parasal Altın	9 886	18 200
Yabancı Para	76 790	98 506
Diğer	1 668	1 659
Yükümlülükler	498 577	601 311
Yurtiçinde Doğrudan Yatırımlar	140 021	167 479
Portföy Yatırımları	109 420	168 783
Hisse Senetleri	39 146	65 133
Borç Senetleri	70 274	103 650
Diğer Yatırımlar	249 136	265 049
Ticari krediler	25 686	26 938
Diğer Krediler	183 932	189 973
Genel Hükümet	34 995	32 665
Bankalar	58 437	61 964
Diğer Sektörler	90 490	95 335
Mevduatlar	38 042	46 666
Diğer Yükümlülükler	1 476	1 472
Uluslar arası Yatırım Pozisyonu, Net	(-) 320 531	(-) 392 317

Görüldüğü gibi Kasım 2012 sonu itibariyle Türkiye'nin dış aleme karşı net yükümlülükleri onbir aylık bir dönemde 71 8 milyar Dolar tutarında bir artış sergilemiştir. Bu önemli artışta dış aleme karşı yükümlülüklerimizde meydana gelmiş olan 102.7 milyar düzeyindeki yükselme başta gelen rolü oynamıştır. Ocak-Kasım 2012 döneminde yükümlülüklerimiz kapsamında önde gelen kalemler olarak 'yurtiçinde doğrudan yatırımlar' 27.5 milyar Dolar, yabancılarca sahip olunan hisse senetleri 26.0 milyar dolar, borç senetleri 33.4 milyar Dolar ve mevduatlar 8.6 milyar Dolar artış kaydetmiştir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Özel Sektör Yurtdışı Kredi Borç Stoku

Özel sektörün yurtdışından sağladığı uzun vadeli kredi borcu Kasım 2012 ayı sonu itibariyle 2011 yılı sonuna göre 7.3 milyar Dolar tutarında bir artışla 133.8 milyar Dolara ulaşmıştır. Bu tutarın 44.3 milyar Dolarlık bölümünü, başta bankalar olmak üzere, finansal kuruluşların borçları, 84.7 milyar Dolarlık kısmını ise finansal olmayan kuruluşların borçları oluşturmaktadır. Özel sektörün kısa vadeli borç stoku ise 2011 yılı sonuna göre 6.0 milyar Dolar tutarında bir artışla 31.7 milyar Dolara yükselmiştir. Bu dönemde finansal kuruluşların borcu 3.4 milyar Dolar artarken, finansal olmayan kuruluşların borcu 2 627 milyon Dolar yükselmiştir. Özel sektörün yurtdışından sağlamış olduğu 133.8 milyar Dolar tutarındaki uzun vadeli borcun yüzde 59.9'u ABD Doları, yüzde 34.7'si Euro ve yüzde 5.4'ü de diğer döviz cinsleri cinsinden karşılanmıştır.

Özel sektörün yurtdışından sağladığı borcun Kasım ayı sonu itibariyle sektörler itibariyle dağılımı incelendiğinde, finansal olmayan kuruluşların toplam borcun yüzde 67.0'sini oluşturan toplam 83.3 milyar Dolar tutarındaki borcunun, yüzde 38.3'ünün bankacılık sektörü, yüzde 35.5'i inin hizmetler sektörü, yüzde 25.4'ünün sınai sektörler ve yüzde 0.8'inin de tarım sektörü tarafından kullanılmış olduğu görülmektedir.

Özel Sektör Dış Borç Stoku (Milyon Dolar)

	Uzun Vadeli		Kısa Vadeli	
	2011 yılı	2012 Kasım	2011 Yılı	2012 Kasım
Finansal	46 882	51 263	23 893	27 250
Bankalar	34 629	37 844	22 309	25 639
Bankacılık Dışı Fin. Kur.	12 253	13 419	1 584	1 610
Finansal Olmayan	79 551	82 512	1 846	4 473
Toplam	126 433	133 775	25 739	31 723

Uzun ve kısa vadeli özel sektör dış borçlarının toplamı yukarıda verilen Tablodan görüldüğü gibi 165.5 milyar Dolara ulaşmaktadır.

Yurtdışından özel sektörce Kasım 2012 sonu itibariyle sağlanmış olan toplam kredi borcu, kalan vadeye göre gözden geçirildiğinde, 1 yıl içinde gerçekleştirilmesi gereken anapara geri ödemelerinin toplam 34.3 milyar Dolar düzeyinde olduğu görülmektedir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Orta Vadeli Program (OVP) (2013-2015) Program Dönemi Hedefleri

2013-2015 yıllarını kapsayan 'Orta Vadeli Program'(OVP) 9 Ekim 2012 tarihinde yayınlanmıştır. Program, küresel ekonomi alanında karşı karşıya bulunulan sorunlara rağmen büyümenin potansiyel seviyeye çıkarılmasını, istihdamın artırılmasını, kamu dengelerinin iyileştirilmesini, enflasyonla mücadelenin devam ettirilmesini, cari işlemler açığında gözlenmekte olan düşüş eğiliminin sürdürülmesini, yurtiçi tasarrufların artırılmasını ve bu çerçevede makro ekonomik istikrarın sağlanmasını temel amaç olarak almaktadır. Programın oluşturulmasında dönem içerisinde küresel büyümenin tedrici olarak hızlanacağı, ticaret ortaklarımızın ise daha ılımlı büyüyeceği, yükselen piyasa ekonomilerine sermaye akımlarının devam edeceği, ihracat ve ithalat fiyatlarının yatay bir seyir izleyeceği varsayılmıştır.

n gelişmeler çerçevesinde, ülkemizde ekonomik büyümenin daha yavaş ve sürdürülebilir bir düzeyde idame ettirilmesini, iç tasarrufların artırılması suretiyle cari açığın düşürülmesini, bu şekilde makroekonomik ve finansal istikrarın güçlendirilmesini temel amaç olarak almaktadır. Başta Euro Bölgesi ekonomileri ve A.B.D. olmak üzere gelişmiş ekonomilere ilişkin büyüme görünümünün zayıflamış olması, ve bu zayıflığın orta-uzun vadede etkili olma olasılığının yüksekliği ve bu olumsuz tablonun ticari ve finansal ilişkiler kanalıyla yeni yükselen ve gelişmekte olan ülkelere de yansıtacağı şeklindeki temel varsayım, Programın şekillendirilmesinde esas alınan başlıca dışsal çerçeveyi oluşturmuştur.

AB ülkeleri başta olmak üzere dış pazarlarımızdaki talep belirsizliği nedeniyle 2013 yılında GSYH'nın yüzde 4 oranında büyümesi ve sonraki yıllarda potansiyel büyüme oranı olarak düşünülen yüzde 5'e yakınsaması öngörülmüştür. Son yıllarda önemli ölçüde düşen yurtiçi tasarrufların dönem boyunca artarak dönem sonunda yüzde 16.7'ye ulaşması beklenmektedir.

2012 yılı sonunda yüzde 1.7 ve yüzde 1.6 olacağı tahmin edilen kamu kesimi açığı ile genel devlet açıklarının GSYH'ya olan oranının dönem sonunda yüzde 0.9'a gerilemeleri hedeflenmektedir. Dış ticaret hadlerinde kayda değer bir değişim olmayacağı varsayımıyla Program döneminde yıllık ortalama olarak ihracatın yüzde 5.7 ve ithalatın yüzde 5.4 oranında genişleyeceği tahmin edilmektedir. Yurtiçi tasarrufları artırmaya ve ekonominin üretim yapısının ithalata olan yüksek bağımlılığını azaltmaya yönelik politikaların da katkısıyla 2012 yılı sonunda yüzde 7.3 olarak gerçekleşmesi beklenen cari işlemler hesabı açığı/GSYH oranının dönem sonunda yüzde 6.5'e düşürülmesi öngörülmektedir.

Toplam talep koşullarının enflasyona aşağı yönlü baskı yapacağı ve emtia fiyatlarının istikrarlı seyredeceği varsayımıyla gıda maddeleri enflasyonunun yüzde 7 dolayında ve Brent tipi ham petrol fiyatının 110 Dolar/ton düzeyinde seyredeceği beklentisiyle TÜFE yıllık artış hızının yüzde 5'e düşmesi öngörülmektedir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Makroekonomik politikalar

Makroekonomik politikalar kapsamında kademeli olarak cari açığın düşürüldüğü buna karşılık büyüme hızının artırıldığı bir genel çerçeve içerisinde yurtiçi tasarruf oranının ve ekonominin rekabet gücünün yükseltilmesi temel bir önem taşımaktadır.

Büyüme ve istihdam politikası

Bu çerçevede iç dış talep arasındaki dengenin gözetilmesi suretiyle ekonomik büyüme ve istihdama ağırlık verilmekte ve para, maliye ve gelirler politikalarının koordinasyon içerisinde yürütüleceği vurgulanmaktadır. Ekonomide yurtiçi tasarrufların artırılmasına çalışılacağı, özel kesim yatırımlarını, uluslar arası doğrudan yatırımları ve ihracatı artırmaya yönelik olarak uygulamaya konulmuş olan politikalara devam edileceği, ekonominin istihdam yaratma kapasitesini artıracak politikalara öncelik verileceği önde gelen büyüme ve istihdam hedefleri olarak sıralanmaktadır.

Kamu maliye politikası

Kamu maliye politikası kapsamında programda öngörülen gelir, harcama ve borç stoku büyüklükleri gözetilerek ekonomik istikrarın sürdürülmesi, mali disiplinden taviz verilmemesi öngörülmektedir. Kamu harcama politikası alanında kaynakların kullanımı ile ilgili olarak yürütülen faaliyet ve projelerin gereklilik, etkinlik ve verimlilik durumunun ön planda göz önünde tutulacağı belirtilmektedir. OVP ile kamu yatırımlarının öncelikli sosyal ihtiyaçları giderecek ve üretken faaliyetleri destekleyecek nitelikteki altyapı projelerine yönlendirilmesi hedeflenmektedir.

OVP çerçevesinde uygulanacak kamu gelir politikasının temel amacı, büyüme, yatırım ve istihdamın desteklenmesine ve kayıtdışılığın azaltılmasına, yurtiçi tasarrufların artırılmasına ve ekonomiye rekabet gücü kazandırılmasına katkıda bulunmak ve etkin, basit ve adil bir vergilendirme sistemi oluşturmaktır.

Para Politikası

Orta Vadeli Program ile 2013 – 2015 döneminde de para politikası, enflasyon hedeflemesi çerçevesinde yürütülecek ve para politikasının temel amacını fiyat istikrarının sağlanması oluşturacak ayrıca destekleyici bir amaç olarak finansal istikrar da gözetilmeye devam edilecektir. Para politikası çerçevesinde kısa vadeli faiz oranlarının temel politika aracı olarak kullanılmasının yanı sıra zorunlu karşılık oranları ve faiz koridoru gibi birbirini tamamlayıcı nitelikteki araçlar ile Türk Lirası ve döviz cinsi likidite uygulamaları birlikte kullanılmaya devam edilecektir. Enflasyon hedefleri Hükümet ve Merkez Bankası tarafından üç yıllık vadede birlikte belirlenecek, dalgalı döviz kuru rejimi sürdürülecektir.

DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

2013 - 2015 dönemini kapsayan Orta Vadeli Programla temel makroekonomik parametrelerde 2012 yılı için beklenen gerçekleşme tahminleri ile program döneminde gerçekleşmesi öngörülen gelişmeler aşağıda verilmektedir:

	Orta Vadeli Program			
	Temel Ekonomik Büyüklükler			
	2012	2013	2014	2015
Büyüme ve İstihdam				
GSYH (Milyar TL. Cari Fiyatlarla)	1 435	1 571	1 740	1 933
GSYH (Milyar Dolar Cari Fiyatlarla)	799	858	919	998
GSYH Büyümesi *	3.2	4.0	5.0	5.0
Toplam Tüketim *	1.0	3.1	4.3	4.3
Kamu *	3.9	3.6	3.4	3.3
Özel *	-1.7	7.1	7.0	7.0
Toplam Sabit sermaye Yatırımı *	19.3	6.2	8.8	8.5
Kamu *	7.7	-0.6	7.7	3.8
Özel *	22.3	7.7	9.0	9.4
Toplam Nihai Yurtiçi Talep *	0.8	4.0	4.9	4.8
Toplam Yurtiçi Talep *	-0.1	3.9	5.0	5.1
İstihdam Düzeyi (Milyon Kişi)	24 728	25 233	25 726	26 243
İşsizlik Oranı (%)	9.	8.9	8.8	8.7
Dış Ticaret				
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-58.7	-60.7	-63.6	-64.7
Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-7.3	-7.1	-6.9	-6.5
Enflasyon				
GSYH Deflatörü	7.1	5.3	5.5	5.8
TÜFE Yıllık % Değişim	7.8	5.2	5.0	5.0
Kamu Finansmanı				
Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi **	-2.3	-2.2	-2.0	-1.8
Program Tanımlı Kamu Kesimi Genel Dengesi**	0.5	0.8	1.0	1.1
Kamu Kesimi Genel Den. (Faiz Dışı)** (KKGD)	1.8	2.0	2.2	2.2
KKGD (Faiz Gideri ve Özelleştirme Gel. Hariç)**	1.7	1.4	1.6	1.7

* Sabit fiyatlarla yüzde değişim

** GSYH'ya olan oranı (program tanımlı)

2013-2015 dönemi Orta Vadeli Programında gelişme eksenleri olarak 'Rekabet Gücünün Artırılması', 'İstihdamın Artırılması' 'Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi' 'Bölgesel Gelişme ve Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Azaltılması' ve 'Kamu Hizmetlerinde Kalite ve Etkinliğin Artırılması' konuları ana başlıklar olarak belirlenmiştir. Sözü edilen bu temel alanlarda yapılması öngörülen düzenlemeler ve faaliyetler ile alınması programlanan önlemler daha ayrıntılı olarak madde bazında sıralanmıştır.